

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**PROBLEM VARNIH HIŠ ZA ŽRTVE NASILJA V
DRUŽINI**

Lucija Vollmaier

Ljubljana, februar 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

PROBLEM VARNIH HIŠ ZA ŽRTVE NASILJA V DRUŽINI

Kandidatka: Lucija Vollmaier
Številka indeksa: 04029217

Mentor: mag. Slavko Debelak

Ljubljana, februar 2009

POVZETEK

Varna hiša je varen prostor, kamor se lahko za določeno časovno obdobje umaknejo ženske in njihovi otroci, ki doživljajo nasilje. Gre za konkretno oz. oprijemljivo pomoč, ki se lahko ponudi ženski in njenim otrokom, ko se odloči zapustiti nasilno situacijo.

Največkrat predstavlja umik v varno hišo edino rešitev za žrtve nasilja, jim pomaga pri ponovni vzpostavitvi osebnostne integritete in predstavlja možnost za nov začetek.

Nasilje v družini je prisotno v vseh družbah in ni odvisno od socialnega, ekonomskega, religioznega ali kulturnega položaja družine. Največkrat prizadene najšibkejše, to pa so otroci in ženske.

Namen diplomske naloge je predstaviti probleme, s katerimi se pri svojem vsakodnevnem delovanju srečujejo varne hiše, podati zgodovinski pregled nastanka varnih hiš pri nas ter opisati oblike pomoči, ki so na voljo žrtvam.

Ključne besede: nasilje, feminizem, varna hiša, nevladne organizacije, vladne institucije

ZUSAMMENFASSUNG

Das Schutzhaus ist ein Ort, wohin sich Mütter mit ihren Kindern zurückziehen können, wenn sie Gewalt erleben. Es steht für eine konkrete Hilfe, die den Müttern und ihren Kindern eine Unterschlüchtmöglichkeit bietet, wenn sie bereit sind sich von der gewaltvollen Situation zu lösen.

Sehr oft ist der Rückzug in ein Schutzhaus die Lösung für die Gewaltopfer. Die Gemeinschaft im Schutzhaus hilft denen bei der Wiederherstellung der persönlichen Integrität und bietet ihnen Hilfe für einen Neuanfang an.

Die Gewalt in der Familie ist in allen Gesellschaften anwesend. Sie ist nicht abhängig von dem sozialen, ökonomischen, religiösen oder kulturellen Status. Meisten trifft es die Schwächsten, das sind Kinder und Frauen.

Die Diplomarbeit stellt die Probleme, mit denen sich die Schützhäuser im Alltag beschäftigen, vor. Sie zeigt einen historischen Überblick über das Entstehen von Schützhäusern in Slowenien und beschreibt die Arten und Weisen der Hilfe für die Gewaltopfer.

Schlüsselwörter: Gewalt, Feminismus, Schutzhaus, Regierungsinstitutionen, Staatlicheinstitutionen

KAZALO

POVZETEK.....	ii
ZUSAMMENFASSUNG.....	iii
1 UVOD.....	1
2 DRUŽINA.....	3
3 POLOŽAJ ŽENSKÉ V DRUŽINI V PRETEKLOSTI.....	7
3.1 MEŠČANSKA DRUŽBA - KAPITALIZEM.....	7
3.2 SUFRAŽETSKO GIBANJE.....	8
3.3 ANTISUFRAŽISTI.....	9
3.4 UZAKONITEV SPLOŠNE VOLILNE PRAVICE ŽENSK.....	10
3.5 FEMINISTIČNE TEORIJE.....	11
4 NASILJE V DRUŽINI.....	13
4.1 NASILJE NAD ŽENSKAMI.....	15
4.2 DINAMIKA NASILJA.....	15
4.3 VRSTE NASILJA NAD ŽENSKAMI.....	16
4.3.1 Fizično nasilje.....	17
4.3.2 Spolno nasilje.....	17
4.3.3 Psihično nasilje.....	18
4.3.4 Čustveno nasilje.....	18
4.3.5 Ekonomsko nasilje.....	18
4.4 POTEK NASILNEGA ODNOSA.....	18
4.5 DEJAVNIKI POVEZANI Z NASILJEM.....	20
4.6 POSLEDICE NASILJA.....	22
4.7 ZAKAJ ŽENSKÉ OSTAJO V NASILNIH ODNOSIH?.....	23
4.8 ODKRIVANJE NASILJA V DRUŽINI.....	24
4.9 NOVE OBLIKE NASILJA V DRUŽINI.....	25
4.10 OBLIKE POMOČI ŽENSKAM, KI IMAJO IZKUŠNJE Z NASILJEM.....	27
5 NASTANEK PRVIH ZATOČIŠČ OZ. VARNIH HIŠ.....	28
5.1 ZAČETKI NEVLADNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI.....	29
5.2 DELOVANJE ŽENSKIH NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN KONCEPTUALNI PREMIDI.....	31
5.3 NEINSTITUCIONALNE OBLIKE POMOČI ŽRTVAM NASILJA.....	32
5.3.1 Nevladne oblike pomoči.....	32
5.3.2 Pravna pomoč.....	34
5.3.3 Zatočišče, zavetišče, varna hiša, krizni center.....	35

5.3.4	Materinski domovi.....	37
5.3.5	Krizni centri za mlade.....	39
6	INSTITUCIONALNE OBLIKE POMOČI ŽRTVAM NASILJA – VLADNE INSTITUCIJE V SLOVENIJI.....	41
6.1	Centri za socialno delo.....	41
6.2	Policija.....	41
6.3	Zdravstvene ustanove.....	42
6.4	Državno tožilstvo.....	42
6.5	Sodišča.....	42
6.6	Javni jamstveni in preživninski sklad Republike Slovenije.....	42
6.7	Urad Vlade RS za enake možnosti; zagovornica enakih možnosti.....	42
6.8	Brezplačna pravna pomoč.....	43
7	ZAKONODAJA V SLOVENIJI.....	44
7.1	SPREJETJE ZAKONA O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI.....	44
7.1.1	Mednarodni in regionalni instrumenti.....	45
7.1.2	Univerzalni instrumenti.....	46
7.1.3	Regionalni instrumenti.....	47
8	PROBLEM VARNIH HIŠ V SLOVENIJI.....	49
8.1	VARNA HIŠA CELJE.....	49
8.2	VARNA HIŠA GORENJSKA.....	51
8.3	ZATOČIŠČE ZA ŽENSKE IN OTROKE.....	54
9	ZAKLJUČEK.....	57
	LITERATURA.....	59
	VIRI.....	60
	SEZNAM SLIK.....	61
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	62

1 UVOD

Že v antičnih časih je bila ženska obravnavana kot moževa lastnina, zato nasilje nad šibkejšim partnerjem ni nov pojav. Položaj žensk in otrok je skozi zgodovino tesno povezan z nasiljem, ki je bilo družbeno dovoljeno oz. sprejemljivo. Mož je bil svoji ženi gospodar, prilagajal in vzgajal si jo je včasih tudi z nasiljem.

Položaj žensk v družbi se je začel pomembneje spreminjati šele v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja, in sicer z nastankom močnega ženskega gibanja. Takrat se je začelo opozarjati na problematiko nasilja v družini, podane so bile prve inkriminacije, pričela so se ustanavljati zatočišča za pretepeene ženske. Dejstvo, da je nasilje v družini postal viden in prepoznaven problem družbe, je rezultat številnih pobud in akcij, ki so prišle s strani feminističnih aktivistk, predstavnikov in predstavnic nevladnih organizacij ter mnogih posameznic, ki so se postopoma združevale v skupine za samopomoč. Ključnega pomena je bil prenos govora o nasilju v družini iz zasebne, torej neformalne sfere, v javno in politično sfero. S tem se je osvetlilo dejstvo, da je pojav nasilja v družinah širši družbeni in ne le zasebni problem posameznikov, ki doživljajo nasilje. Nasilje v družini se je začelo obravnavati kot problem, ki ne sodi samo v zasebno področje družine, ampak se mora nanj odzvati tudi država s svojimi institucijami.

Prve konkretne oblike pomoči ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje, so nastale pod okriljem delovanja feminističnega gibanja, in sicer kot zatočišča. Med najpomembnejše rezultate ženske socialne akcije v sedemdesetih letih 20. stoletja se prišteva nastanek zatočišč po vseh zahodnih državah.

Varne hiše oz. zatočišča nudijo ženskam in otrokom varen prostor, v katerega se lahko zatečejo pred nasiljem v družinskih, sorodstvenih ali partnerskih odnosih. Ključna naloga varnih hiš je zagotavljanje varnosti, zato je njihova lokacija strogo varovana. Tovrstne institucije omogočajo žrtvam nasilja mirno okolje, v katerem se lahko odločajo o nadaljnji poti. Zatočišča pa niso pomembna le kot fizični prostor in prostor neformalne podpore, temveč tudi kot možnost profesionalne socialne in emocionalne podpore, svetovanja, praktične medicinske in pravne pomoči ter pomoči pri iskanju zaposlitve.

Odločilni premik pri nas, ki je posegel na področje obravnave nasilja v družini, je bil nastanek prve nevladne organizacije, to je SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja. To se je zgodilo leta 1989. S svojim aktivističnim delovanjem je organizacija spodbudila razvoj socialnega varstva in drugih strok, kot sta policija in sodstvo, ki imajo pristojnosti na tem področju. Prvo zatočišče pri nas se je odprlo pod okriljem Centra za socialno

delo v Krškem, od takrat pa so po vseh regijah države nastala še mnoga druga zatočišča.

Poslanci Državnega zbora Republike Slovenije so 1. 2. 2008 dokončno potrdili in sprejeli težko pričakovan Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Sprejetje zakona jasno sporoča, da v slovenskem prostoru ni sprejemljiva nobena oblika nasilja ter da si družina kot najpomembnejša celica družbe, prva zasluži zakon, ki jo bo obvaroval pred nasiljem za domačimi stenami.

Namen te diplomske naloge je predstaviti problematiko, s katero se varne hiše pri nas srečujejo ob vsakodnevnem delovanju. Kljub sprejetju Zakona o preprečevanju nasilja v družini, pa je na področju delovanja varnih hiš še veliko neurejenega. Izpostavljajo se predvsem težave, ki so povezane s financiranjem varnih hiš.

Pri nastajanju diplomskega dela je bila največja težava dostopnost do informacij in novejših strokovnih literatur. Informacije o delovanju varnih hiš sem pridobila na podlagi vprašalnika. V veliko pomoč so mi bile zaposlene v Varni hiši Slovenj Gradec, Varni hiši Gorenjska ter Zatočišču SOS.

Prvi del diplomske naloge predstavlja položaj žensk v družini skozi zgodovino. Pri osamosvajanju žensk je igral pomembno vlogo začetek feminističnega gibanja, s pomočjo katerega so si ženske prizadevale izboriti enakost med spoloma.

Nasilje v družini, dinamika nasilja in vrste nasilja so opisane v drugem poglavju naloge. Nasilje v družini je še vedno dolgo prikrito. Ponavadi žrtve nasilja pred razkritjem nasilnega odnosa dvomijo v pravilnost odločitve, predvsem zaradi strahu, negotovosti in nemoči. Ženskam je najtežje spregovoriti o spolnem nasilju, saj ta oblika nasilja najbolj uniči občutek samozaupanja in lastne vrednosti. Opisane so tudi nove oblike nasilja, ki nastajajo in se pojavljajo v današnji družbi.

V naslednjih poglavjih sem opisala začetek delovanja nevladnih organizacij v Sloveniji ter institucionalne oblike pomoči žrtvam nasilja, ki so urejene in ponujene s strani države.

V nadaljevanju sem se posvetila novostim, ki jih prinaša Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Kljub že storjenim premikom in napredku, pa bo potrebnih še veliko sprememb.

V zadnjem delu diplomskega dela sem predstavila konkretne probleme, s katerimi se srečujejo in spopadajo pri vsakodnevnem delu tri varne hiše. Odgovore na odposlane vprašalnike so mi posredovale Varna hiša Slovenj Gradec, Zatočišče SOS ter Varna hiša Gorenjska.

2 DRUŽINA

Družba je celota, ki mora biti organizirana, da bi se ohranila. V njej morajo vladati določena pravila in vrednote. Je organizirana skupina ljudi, ki živijo in sodelujejo v istih institucijah, povezuje pa jih skupen sistem življenja.

V vsaki družbi obstajajo pravila obnašanja. Vsak član skupine ve, kaj se od njega pričakuje in se v skladu s tem obnaša.

Ni družbe, v kateri ne bi obstajale določene vezi, ki držijo ljudi skupaj. Najelementarnejše so zakonske in družinske vezi (Kuvačić, 1987, str. 46).

Družina je temeljni posrednik človekovega obstoja, in sicer v čisto biološkem, naravnem svetu, v družbenem svetu in v svetu duha ter kulture. Brez družine človek ne bi mogel biološko obstajati, brez družine ne bi mogla eksistirati nobena družba, brez nje se ne bi mogla oblikovati osebnost posameznika v vseh treh svojih razsežnostih: naravni, družbeni in duhovni. Izjemno vlogo družine priznavajo vse družbe in kulture, danes in že v preteklih obdobjih. V vseh se pojavljata družina in družinsko življenje kot vrednoti, kot svetinji. Ni razvite kulture oz. civilizacije, ki ne bi imela družine in zakonske zveze za nekaj vzvišenega in svetega.

Družina je svet, življenje, človeštvo in družba v malem. Je edinstvena celica, kjer se spletajo temeljne vloge človeškega bitja, spolne in generacijske – vloga moškega in ženske, vloga staršev in otrok. Posameznikova osebnost se oblikuje v družini.

Družina je nenadomestljiva in nepogrešljiva oblika sobivanja. Raziskave po svetu jasno kažejo, da je prav motenost družinskih odnosov skupni imenovalec, ki povzroča problematične negativne pojave, ki pestijo sodobne družbe. Predstavlja skupni imenovalec psihičnih problemov in težav, nevrotičnosti, šolske neuspešnosti, nasilja, agresivnosti, kriminala, vseh oblik odvisnosti, od alkoholizma do uživanja drog, samomorilnosti (Musek, 1995, str. 19 - 20).

Mednarodni dokumenti uporabljajo tri izraze za družino: družina, družinsko življenje in družinsko okolje. *Družina* se pojavlja v Splošni deklaraciji človekovih pravic, Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah in v Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. O *družinskem življenju* govori Evropska konvencija o človekovih pravicah, v Konvenciji o otrokovih pravicah pa zasledimo izraz *družinsko okolje*. Mednarodno pravo ne podaja opredelitve družine, čeprav ureja navedena razmerja in pravice družinskih članov. Vzrok za odsotnost definicije je sama narava mednarodnega prava oz. mednarodnih pravnih aktov. Mednarodno pravo mora biti dovolj prožno, da lahko zajame različne oblike družine, saj je njihov namen enakovredno varovati pravice vseh družinskih članov. Odbor za človekove pravice pri

Svetu Evrope je zavzel stališče, da se mora definicija *družine* široko interpretirati, da zajame vse oblike, ki jih države pojmujejo kot družine. Oprelitev ne sme vsebovati nobene diskriminacije (Filipčič, 2002, str. 25, 26).

Človek živi družinsko življenje odkar obstaja. Družinsko življenje je nujno potrebno za obstoj človeške vrste že od samega začetka. Celo s strogo biološkega vidika vidimo, da je družina, kot relativno trajna oblika sožitja dveh generacij, človekova eksistenčna nujnost.

Družina je tudi temelj socialnega življenja in socialnih odnosov. Vsaka družba pojmuje družino kot samoumevno socialno in moralno normo; je tudi duhovna kategorija. Družina je vir in okvir posameznikovega duševnega razvoja, njegove duhovne in osebne rasti.

Struktura družine daje družini moč. V družini se križata in spajata dve osnovni kategoriji človeškega bitja – spol in generacijska pripadnost. Družina je stičišče spolov in generacij, moških in žensk, starih in mladih. Sobivanje žene, moža in otrok. V preprosti shemi, ki zajema dva partnerja in dve generaciji, se skriva temeljna struktura družine (Musek, 1995, str. 128).

Z vidika otroka je družina zelo pomembna, saj otrok v njej pridobiva izkušnje in sprejema stališča, ki so za njegovo kasnejše življenje usodnega pomena. Drugačen pomen pa ima družina za odrasle člane. Družina jim pomeni pribežališče, v katero se zatečejo, kadar želijo pobegniti od težav zunanjega sveta. Postaja zatočišče, v katerem želi človek doživeti in preživeti tisto, za kar je prikrajšan v zunanjem svetu (Kuvačič, 1987, str. 56).

Pomen družine poudarjajo mednarodne organizacije, kot sta Svet Evrope in Organizacija združenih narodov, ki sta sprejeli nekaj mednarodnih dokumentov (konvencij, priporočil, resolucij). V teh dokumentih poudarjata pomen družine in določata pogoje za poseg države v družinsko življenje. Leto 1994 je Organizacija združenih narodov razglasila za mednarodno leto družine. Pojem družine je postavila v program mednarodnih in državnih služb ter v središče številnih strokovnih srečanj. Generalna skupščina OZN je sklep o mednarodnem letu družine sprejela že leta 1989. V Sloveniji so priprave na mednarodno leto družine spodbudile kar nekaj aktivnosti na državni ravni, kot je sprejeta Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v RS. V letu 1993 je vlada ustanovila delovno mesto in imenovala državnega sekretarja za družino pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, imenovala je tudi Nacionalni svet za mednarodno leto družine, sprejet je bil Zakon o družinskih prejemkih. Znanstveni simpozij *Družina in smisel* je zaključil številna strokovna srečanja v organizaciji Inštituta Antona Trstenjaka.

Družina je obstajala še pred pojavom prava in prvih držav. Njene funkcije so se v tem dolgem obdobju razvoja spreminjale. Država je nekatere funkcije družini odvzela ali pa

jih vsaj omejila s svojimi aktivnostmi. Ekonomske funkcije družine so se zreducirale na potrošnjo. Pomembna dejavnika socializacije otrok sta postala vrtec in šolski sistem. Pri zagotavljanju eksistence družinskih članov pomagajo otroški dodatki in nadomestila za brezposelnost. Država pa posega v družinske odnose tudi z normativnim urejanjem. Določa pravila za sklepanje zakonske zveze in razveze, vsebino roditeljske pravice, pravila o določanju očetovstva, o dedovanju, prepovedi nasilja v družini ter določa kriterije, kaj je (ne)primerna vzgoja (Filipčič, 2002, str. 15 – 18).

Sociologi zatrjujejo, da je družina v krizi. Pri tem imajo v mislih konvencionalno (nuklearno) družino. Pogosti so zakoni, kjer prevladuje naveličanost, izogibanje družinskim članom, skoki čez plot, zatekanje k alkoholizmu, različne oblike nasilja. Po mnenju nekaterih sociologov se kriza družine kaže tudi v naraščanju mladoletniškega prestopništva.

Za konzervativne razlagalce je vzrok za krizo družine v tem, da je postala tradicionalna družina prešibka, kar je razvidno iz pojavov, kot so: osvobajanje žensk, slabitev starševske avtoritete, upadanje rojstev. Za *levo* usmerjene razlagalce pa je vzrok za krizo družin v tem, da je tradicionalna družina še vedno premočna. Oboji pa se strinjajo, da je kriza družine povezana s številnimi družbenimi problemi (Filipčič, 2002, str. 19, 20).

Mesto in vloga žensk sta v matriarhatu mnogo pomembnejši od mesta in vloge moških. Ženske imajo v komunističnem gospodarstvu glavno vlogo.

Obstajala je nekakšna družbena prioriteta žene, kar je izviralo iz njene vloge v družbi, katere gospodarstvo je imelo komunistični značaj. S tem ko se je bogastvo množilo, je hkrati z njim rastla tudi vloga moških. Tradicionalna navada, da so rod in dedovanje izvajali po materinem pravu, možu ni več ustrezala, zato jo je začel radikalno spreminjati. Ureditev rodu je prešla v svojo drugo fazo – v patriarhat.

Padec matriarhata pomeni revolucionarno zmago zakona parov nad skupinskim zakonom, zmago človeške zavesti nad instinktom, zmago moškega spola nad ženskim. Po Engelsu je to zgodovinski poraz ženskega spola, saj kakor pravi Bebel, je materinsko pravo pomenilo komunizem, enakost vseh. Pojav očetovskega prava pa je pomenil vlado zasebne lastnine, obenem pa tudi podrejenost in suženjstvo žene (Smiljanić in Mijušković, 1968, str. 38,43,44).

V različnih kulturah obstajajo razlike glede vlog, ki jih imajo moški in ženske, vendar ne poznamo družbe, v kateri bi imele ženske več moči kot moški. Povsod je glavna naloga žensk vzgoja otrok in skrb za dom, politične in vojaške zadeve pa so izrazito moška zadeva. Še vedno velja, da moški močno prekašajo ženske v številu v vseh sferah življenja, ki prinašajo moč in vpliv. Patriarhat je prisoten po vsem svetu, ker rojevanje in negovanje otrok vodi ženske v vlogo tistih, ki so zadolženi za delo doma. Ženske tako

postanejo *drugi spol*, saj so iz javnega življenja izključene, moški pa se vanj svobodno vključujejo.

Do moške prevlade nad ženskami ni prišlo zaradi njihove večje fizične moči ali intelekta. Ženske so bile pred odkritjem nadzora rojstev prepuščene na milost in nemilost svoji biološki osnovi. Patriarhat se je tako vrinil na vsa področja in postal del vsakdana v družbi (Plaz, 2004, str. 33).

3 POLOŽAJ ŽENSKE V DRUŽINI V PRETEKLOSTI

Položaj žene je v fevdalizmu ugodnejši kot v suženjstvu. Fevdalni red, ki se je opiral na nove ekonomske in družbene temelje, je ženo potisnil v podrejenost možu. V fevdalizmu je prva in bistvena značilnost oblast moškega nad žensko, in sicer od njenega rojstva pa do smrti.

Nekateri stari zakoniki ali statuti izrecno govorijo, da je mož gospodar, glava ženi. Žena mora biti pod moževo oblastjo, saj nima in ne more imeti svobodne volje, pričajo langobardski zakoniki. Po zborniku pravil in navodil za družinsko življenje, *Domostroju* (16. st.), morajo žene vprašati svoje može za dobro delo, kako v svojem domu dobro delati, v vsem ubogati svojega moža, nenehno morajo delati, saj gre to možem v pohvalo. Modrost *Domostroja* je modrost krščanskega nauka o ženski. Pravica do telesnega kaznovanja je še ena pravica moža nad njegovo ženo, ki je zapisana v starih zakonih. Jüttlanski zakon pravi, da ne gre kaznovati tistega, ki pretepa svojo ženo ali otroke s šibo ali protjem. Mož ima pravico prodati svojo ženo, pravi zakon Liutpranda. Hamburški statut iz leta 1270 pravi, da sme mož z dobrim redom kaznovati ženo. Domostroj je poleg dovoljenja, da mož sme kaznovati otroke in ženo, obdelal tudi sistem in vzgojna načela tega kaznovanja. Le redko kdo je posvetil pozornost, kadar je mož pretepal ženo; v nasprotnem primeru, pa so oba čakale razne neprijetnosti in kazni. Ženi je grozilo javno zasmehovanje, moža so se izogibali, prebili so mu hišne stene, razkrili streho.

Angleški zakoni iz 13. st. so dovoljevali oblast moža nad ženo, celo to, da je svojo ženo podaril dobremu prijatelju ali pa jo prodal (Smiljanić in Mijušković, 1968, str. 156, 157, 158).

3.1 MEŠČANSKA DRUŽBA - KAPITALIZEM

Za meščana, je bil končni cilj in ideal patriarhalna družina. Žensko so bolj cenili kot v prejšnji fevdalni družbi. Bolj so jo spoštovali, cenili so njeno individualnost in osebnost, čeprav nista prišli do veljave.

Ideal moških je bil, da se ženska vrne k svojemu naravnemu poklicu, da rodi in vzgaja otroke, da živi ločeno, v mejah doma in družine. V ženski so videli svojo privatno lastnino, ne pa enakopravno bitje in življenjsko sopotnico. Prostor v zakonodaji mnogih držav je našla pokroviteljska in zaščitniška vloga moža. Mož ni maral preveč učene žene. Ženska si je tako le z mukami in silno počasi utirala pot k pravici do izobraževanja. Leta in leta so ideologi dokazovali, da ženska niti po naravnih niti po duševnih lastnostih ni enaka moškemu (Smiljanić in Mijušković, 1968, str. 253-254).

Kapitalizem ni prizanesel v svojem pohlepu po denarju ne otrokom in ne ženskam. Prisilil jih je živeti v razmerah, ki so neposredno ogrožale ne samo družino kot družbeno ustanovo, ampak tudi njih samih kot človeška, fizična bitja.

Najstrašnejše poglavje v zgodovini kapitalizma je delo otrok.

Družinsko življenje je bilo za ženske začetek še večjega trpljenja in nesreče. Zaradi prezaposlenosti v tovarni niso skoraj nič skrbele za intelektualno in moralno vzgojo otrok. Zelo slabe so bile čustvene vezi med njimi in njihovimi otroki (Smiljanić in Mijušković, 1968, str. 260, 262, 264).

Kapitalizem je nenehno spreminjal družinske oz. zakonske odnose. Žena, ki so jo v kapitalizmu dvakrat izkoriščali – kot delovno silo in kot spolno bitje – je začejala snovati svoja gibanja in organizacije in se tako upirati brezobzirnemu poniževanju. Na žene je močno vplivala velika francoska revolucija leta 1789, ki je poleg drugega napovedala velike ideje in spremembe v družbenem in družinskem življenju. Prve pridobitve so bile: civilni zakon, pravica do ločitve in večje varstvo žensk in otrok pred premočjo in samovoljo očeta kot družinskega poglavarja. Francoska revolucija je dala tudi pobudo za snovanje različnih ženskih gibanj in društev. Književnica Olime de Gouge, ki je bila voditeljica pomembnega gibanja, je formulirala zahteve žensk v *Deklaraciji o pravicah žena*. Omenjena deklaracija trdi, da je ženska po zakonu enaka moškemu in da se rodi svobodna. Narod je skupnost žensk in moških, tudi zakon mora biti enak za vse.

Mnogo več vpliva kakor omenjena deklaracija, je imelo delo Mary Wollstonecraft *Zagovor pravic ženske* iz leta 1792 (Smiljanić in Mijušković, 1968, str. 290-291).

3.2 SUFRAŽETSKO GIBANJE

Sufražetsko gibanje ali gibanje za volilno pravico žensk je bilo raznoliko. Dolgo je veljalo prepričanje, da je šlo za gibanje žensk srednjega razreda in da delavske ženske v njem niso bile udeležene. Kasnejše študije so pokazale, da so bile udeleženske tega gibanja tudi delavke. Med posameznimi deli tega gibanja so obstajale pomembne razlike pri taktikah in strategijah. Obstajala je temeljna delitev na dve krili in sicer na *militantno* krilo, organizirano v Women's Social and Political Union, ter na *konstitucionalno* krilo, katerega največja organizacija se je imenovala National Union of Women's Suffrage Societies. Predvsem iz delavskih vrst naj bi prihajale radikalne sufražetke.

Konstitucionalno krilo gibanja iz svojega delovanja ni izključevalo moških. Šlo je za možne pomembnih voditeljic tega gibanja. V svojih akcijah so uporabljali miroljubna sredstva, zmerni so bili v svojih zahtevah, spremembe obstoječe zakonodaje so poskušali doseči s pomočjo članov parlamenta, ki so podpirali njihove cilje. Promovirali so zahtevo po volilni pravici žensk na državni ravni. Ta bi temeljila na enaki podlagi kot moška volilna

pravica. Sufražistke so se zavzemale za volilno pravico žensk, davkoplachevalk in ne vseh žensk. Delovanje konstitucionalnega krila je bilo deležno kritike, ki so bile usmerjene na njihovo neproduktivno nestransko politiko ter na njihovo zastarelo propagando. Kritike so neutemeljeno trdile, da za ženske zahtevajo pravice na enaki podlagi kot za moške. Uresničitev te zahteve bi brez volilne pravice pustila veliko večino žensk, ki bi sicer imele volilno pravico. Poročene ženske niso bile popolnoma izvzete iz zahtev po volilni pravici, vendar je njihovo zavzemanje za volilno pravico žensk na isti podlagi kot za moške, večini poročenih žensk odrekalo to pravico.

V militantnem krilu so sodelovale izključno ženske – sufražetke. Na začetku so v njihovem delovanju bile prisotne miroljubne akcije in pasiven odpor, ki se je postopoma razvil v vse bolj nasilna dejanja. Najbolj odmevna akcija je bila izvedena 18. novembra 1910, ki so jo poimenovali kar *črni petek*. Policija je brutalno napadla ženske, ki so hotele vstopiti v parlament za svojima voditeljicama Emmeline Pankhurst in Elizabeth Garret Anderson. Voditeljici sta poskušali prepričati predsednika vlade naj postavi na dnevni red razpravo o zakonu, ki bi opredeljeval volilno pravico žensk. Začele so se vse pogostejše nasilne akcije sufražetk. Vrstile so se aretacije in sojenja. Gibanje je po vsem tem doživelo spremembe. Tudi militantno gibanje je bilo deležno kritik. Največ jih je letelo na račun njihovih nasilnih akcij. Ko se je njihovo nasilje stopnjevalo, je bil odziv javnosti dvojen. Del javnosti je še vedno občudoval pogum deklet in žensk, pomemben del politične javnosti pa se je obrnil proti njim. Kritik je bil deležen tudi njihov negativen odnos do političnih strank, ki se je kazal v nenehnih napadih na liberalno stranko in vlado.

Položaj radikalnih sufražistk se je od položaja sufražetk pomembno razlikoval. Sufražetke so bile večinoma materialno preskrbljene in samske, medtem ko so bile radikalne sufražistke poročene in matere številnih otrok. Njihova dejavnost je bila širša in je zajemala tudi zavzemanje za volilno pravico žensk starejših od 21 let, kot tudi to, da ženske dobijo svoj delež pri vodenju politike. Menile so, da lahko k uspešnosti gibanja največ prispevajo s tem, da ustanovijo lastno organizacijo, ki bo razvila svoje lastne strategije in taktike boja. Niso se izogibale strankam, v nasprotju z militantnim krilom, ter konstitucionalnim krilom (Antić, 1993, str. 104–119).

3.3 ANTISUFRAŽISTI

Zagovarjanje volilne pravice žensk so nasprotniki volilne pravice žensk sprva spremljali s posmehom in zaničevanjem. Ko so ugotovili, da je kar nekaj nekdanjih nasprotnikov podprlo volilno pravico žensk v parlamentu, so leta 1875 ustanovili komite z imenom *Committee for Maintaining the Integrity of the Franchise*. V 19. stoletju je mogoče govoriti tudi o zunajparlamentarnem nasprotovanju volilni pravici žensk, vendar ni bilo organizirano. Volilni pravici žensk je nasprotovalo kar nekaj pomembnih pisateljev, kot sta bili Humphrey Ward in Beatrice Potter. Nasprotniki z začetka 20. stoletja so bili bolj

organizirani. V parlamentu so leta 1909 predstavili peticijo s četr milijona podpisov proti temu, da bi ženskam dali volilno pravico.

Svoja stališča so organizacije, ki so nasprotovale volilni pravici žensk, objavljale v reviji, ki se je imenovala *Anti – Suffrage Review*.

Tudi parlamentarne stranke so imele dodatne razloge, zaradi katerih niso storile več, da bi ženske dobile volilno pravico. Laburistična stranka ni soglašala z zakonom, po katerem naj bi volilno pravico žensk dobile ženske, ki imajo svojo lastnino in plačujejo davke. Po njihovem mnenju bi s tem pridobila konservativna stranka, saj bi se večina teh žensk opredeljevala za konzervativno politiko in bi volila njihove poslance. Konzervativna stranka pa je nasprotovala volilni pravici žensk misleč, da bo volilno pravico žensk dobilo veliko število delavk, ki bodo zagotovo volile laburistično stranko (Antić, 1993, str. 120–122).

3.4 UZAKONITEV SPLOŠNE VOLILNE PRAVICE ŽENSK

Priložnost za obnovitev zahteve po volilni pravici žensk se pokazala po vojni, ko so morali zaradi spremenjenih okoliščin na novo vzpostaviti volilni register. V vojni so sodelovale tudi ženske, zato parlament tega dejstva ni mogel enostavno spregledati. S podporo vlade in njenega predsednika so vse parlamentarne stranke predlagale nov volilni zakon, po katerem naj bi volilno pravico dobile tudi vse ženske stare več kot 30 let, če so lastnice hiš ali žene lastnikov hiš, če imajo poklice z lastnimi prihodki vsaj pet funtov na leto, če so diplomatke angleških univerz ali pa imajo kvalifikacijo, niso pa diplomirale. 6. februarja 1918, ko ga je potrdil še kralj, je predlog zakona *People Representation Bill* stopil v veljavo. Več kot petdeset let trajajoče gibanje za odpravo izključitve žensk iz volilne pravice, zaradi njihovega spola, se je tako končalo. Ženske sicer še vedno niso bile izenačene z moškimi v pravici do volitev na državnem nivoju. *Representation of the People Act* je dal volilno pravico vsem moškim, ki so bili starejši od enaindvajset let, isto pravico so podelili vsem ženskam, ki so bile starejše od trideset let. Šele 1928. leta je zakon moškega in žensko v tej pravici izenačil (Antić, 1993, str. 124, 125).

Leta 1890 so v novi ameriški državi Wyoming ženske dobile pravico voliti kongresnike in predsednika. Na Novi Zelandiji so si leta 1893 ženske s pomočjo liberalno–laburistične vlade izborile volilno pravico. Volilna pravica je bila na začetku 20. stoletja sprejeta kot pridobitev demokratičnega razvoja in novost, v katero je treba verjeti. V Avstraliji so ženske dobile volilno pravico leta 1902, na Finskem 1906. leta, na Norveškem leta 1913, na Danskem in na Islandiji leta 1915, v Sovjetski zvezi 1917. leta, v Nemčiji in Avstriji leta 1919, v Združenih državah Amerike so dobile volilno pravico leta 1920, na Švedskem leta 1921, na Madžarskem, Poljskem, v Latviji, Litvi, Estoniji leta 1923 in v Veliki Britaniji leta 1928. V Jugoslaviji, Italiji, na Portugalskem, Japonskem so ženske

dobile volilno pravico leta 1945, v Kanadi, Izraelu in Belgiji pa leta 1948. Najpozneje so volilno pravico dobile ženske v Švici, in sicer leta 1971 (Antić, 1993, str. 128, 129).

3.5 FEMINISTIČNE TEORIJE

Teorije spolne neenakosti so se razvile na podlagi delovanja feminističnih gibanj. Vendar pa feminizem ne predstavlja enotne usmeritve pri pojasnjevanju položaja žensk v družbi in družini. Feministične perspektive se razhajajo pri vzrokih za spolno neenakost in v mnenju, kaj bi morali storiti, da bi se ta zmanjšala. Razlikujemo tri feministične pristope:

- Radikalni feminizem poudarja, da je zatiranje žensk najbolj razširjena oblika zatiranja, na katero naletimo v vseh družbah in v vseh zgodovinskih obdobjih. Družbo vidijo radikalne feministke kot patriarhalno. Moški so s tega vidika vladajoči, ženske pa podrejeni razred. Pogosto obravnavajo družino kot ključno institucijo, ki povzroča in ohranja zatiranje žensk v moderni družbi. Možnost za osvoboditev žensk bi lahko ponudila samo revolucionarna sprememba. Nadzor nad žensko spolnostjo je bistvo moškega gospodstva. Po mnenju te feministične usmeritve bodo ženske v podrejenem položaju vse dotlej, dokler ne bo spolnost redefinirana.
- Socialistični feminizem poudarja, da izkoriščanje žensk ni posledica samo patriarhalnih družbenih odnosov. Prav tako pomemben vir zatiranja žensk se jim zdi kapitalizem. Za razumevanje podrejenega položaja žensk je treba upoštevati interakcijo kapitalizma in moške dominacije v družbi. Socialistične feministke pripisujejo zatiranje žensk proizvodnji bogastva.
- Liberalni feminizem uživa večjo podporo javnosti. Njegovi cilji so zmernejši in njegova stališča manj nasprotujejo obstoječim vrednotam. Liberalne feministke zagovarjajo postopnejše spremembe v političnem, gospodarskem in socialnem sistemu. Želijo, da pride do reform znotraj obstoječe družbene strukture. Podrejeni položaj žensk pripisujejo različnim socializacijskim vzorcem, posledica katerih so razlike v moških in ženskih identitetah. Poudarjajo neenake socialne možnosti na ekonomskem in političnem področju za razvijanje potencialov brez ozira na spolne razlike. Cilj liberalnih feministk je ustvarjanje enakih možnosti, še posebno v izobraževanju in pri zaposlitvi. Prizadevajo si s spremembami zakonodaje in s poskusi spreminjanja stališč (Filipčič, 2002, str. 80).

Feministične teorije poudarjajo, da se zloraba žensk ne more skriti pod krinko ali opravičilo zasebnosti družine, ampak je to družbeni problem. Med teorijami o vzrokih družinskega nasilja feministične teorije poudarjajo socialno strukturo kot kavalni dejavnik nasilja. V tem smislu socialno strukturo pojmujejo kot odnos med socialnimi kategorijami posameznikov. Za to razmerje pa sta značilni neenakost in podrejenost. Večino nasilnih dejanj izvršijo moški in iz te domneve izhajajo vse feministične teorije.

Feminizem poudarja pomen razumevanja in vrednotenja izkušenj žensk. Osnovni korak k razumevanju dejavnikov nasilja zoper ženske v družini, je upoštevanje in razumevanje izkušenj žensk skozi njihovo lastno perspektivo. Feminizem pojmuje pretepe ženske kot posameznice, ki so preživele zastrašujočo izkušnjo in imajo veliko sposobnost prilagajanja in moči (Filipčič, 2002, str. 83, 84).

Feministična interpretacija nasilja, ki je bila v Sloveniji s strani strokovnjakov pretežno prezrta, trdi, da nasilje moških nad ženskami ni pokazatelj izgube nadzora, ampak način vzpostavitve nadzora. En član družine je pripravljen, da zagovarja in vzpostavlja svoj vpliv s silo, tudi na račun varnosti ter integritete drugih. Žrtev se kaznuje zato, ker je domnevno naredila nekaj narobe. Za razumevanje nasilja v družini ima ta koncept vsaj dve pomembni implikaciji:

- poudarja, da je uporaba sile individualna izbira znotraj osebnega nadzora in ne sila, ki je zunaj človeka in proti kateri se človek ne more braniti;
- nasilnež interpretira družinske dogodke tako, kot da zahtevajo uporabo sile (Zaviršek, 2006, str. 33).

4 NASILJE V DRUŽINI

Nasilje v družini (v nadaljnjem besedilu nasilje) je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana iz 2. člena tega zakona (v nadaljnjem besedilu žrtve) ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja (v nadaljnjem besedilu povzročitelj nasilja) (ZPND, 3. člen).

V zgodovini je bil položaj žensk in otrok tesno povezan z nasiljem, ki je bilo družbeno dovoljeno oz. sprejemljivo. Žena je bila v zgodovini lastnina moža, nad katero je gospodoval, si jo prilagajal in jo vzgajal, nenazadnje tudi z nasiljem. Bilo je običajno, da je mož ženo pretepal, saj je imel pravico, da ravna z njo po svoji volji.

Tudi v današnji družbi je kljub formalni enakosti spolov pred zakonom nasilje nad ženskami še vedno velikokrat razumljeno in obravnavano kot zasebna zadeva. Kljub zakonodaji so ženske še vedno v podrejenem položaju v odnosu do moških. V družbi pogosto vlada prepričanje, da je nasilje reakcija moškega v težavah, za katere pa so glavni krivci žena in otroci. V okviru tradicionalne vzgoje je ženska razumljena kot objekt, na katerem moški sprošča svojo napetost. K razumevanju t. i. moških in ženskih vlog v družbi veliko prispeva razumevanje procesa socializacije. Deklice in dečki se v tem procesu od malega učijo svojih vlog in položaja v družbi. Fantke se ponavadi vzgaja v duhu odločnosti, agresivnosti, odgovornosti; deklince pa naj bi bile predvsem občutljive, čustvene, sposobne vživljanja v druge. Moški so torej aktivni (delujoči), ženske pa pasivni (sprejemajoči) del družbe (Deležan, 1999, str. 11-12).

Najpogostejša oblika nasilja nad ženskami, otroki in starejšimi je nasilje v družini, nasilje s strani njihovih intimnih partnerjev ter staršev oz. sorodnikov. S storilcem so žrtve ponavadi čustveno in ekonomsko povezane, kar pomembno določa dinamiko zlorabe ter možne pristope k tej problematiki. Neodvisno od socialnega, ekonomskega, religioznega ali kulturnega referenčnega okvira, se nasilje v družini pojavlja v vseh državah. Prevladujoč vzorec družinskega nasilja je tisti, ko je nasilnež moški in žrtev ženska oz. ženska in otroci, čeprav so lahko tudi ženske nasilne v partnerskih odnosih (Selič, 2006, str. 10).

Družinskega življenja ne moremo idealizirati, čeprav tradicionalen pogled na družinsko življenje izpostavlja družino kot kraj varnega zavetja, kot skupnost podpornih odnosov, emocionalne in osebne rehabilitacije. Življenje v družinah opredeljuje tudi manj prijetna in pogosto zamolčana stvarnost, ki vključuje neenakomerna razmerja moči in iz

njih izvirajoče pravice glede na spol in starost družinskih članov, zatirajoče odnose, različne oblike nasilja.

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja se je v Sloveniji pričelo odstirati tančico molčečnosti, ki je zastirala obstoječo stvarnost nasilja v družinah. V preteklosti se o problemu nasilja ni govorilo javno. Posledice leta trajajočega nasilja so žrtve nasilja nosile same.

Nasilje v družinah v slovenskem kazenskem zakoniku vse do leta 1999 ni bilo opredeljeno kot posebna kategorija nasilnega ravnanja. Statistično evidenco o nasilju v družinah se je vodilo skupaj z drugimi oblikami nasilnih ravnanj. To pa je zameglilo pogled na realno sliko nasilja v družinah.

Da je nasilje v družinah postalo viden in prepoznaven problem, ki se je znašel na agendi aktualnih političnih govorov, se imamo zahvaliti predvsem pobudam in akcijam feminističnih aktivistk, predstavnicam in predstavnikom nevladnih in neprofitnih organizacij ter posameznicam, ki so se pričele združevati v okviru skupin za (samo) pomoč.

Policija, stroka in nevladne organizacije soglasno izpostavljajo, da je družina za ženske in otroke najnevarnejši kraj. Večina poškodb s smrtnim izidom se zgodi v okviru družine. Vsaka peta Slovenka je žrtev svojega partnerja, zlorabe otrok v družinah so mnogo pogostejše kot si mislimo.

Nenehni pritiski in zahteve nevladnih organizacij in društev po boljši zakonski ureditvi obstoječega problema nasilja, so spodbudile vladno debato o spremembi obstoječega zakona oz. uvedbi novega, ki bo reguliral področje nasilja. Doslej sta se v tem okviru oblikovala dva scenarija. Prvi je uvedba t. i. celostnega zakona o preprečevanju nasilja. Ta naj bi obravnaval nasilje v družinah kot del širšega problema v okviru širše zastavljenega zakona o preprečevanju nasilja. Drugi pa je uvedba posebne zakonodaje, ki bo problem nasilja v družinah obravnavala ločeno od ostalih oblik nasilništva.

Ključnega pomena je prenos govora o nasilju v družini iz zasebne in neformalne sfere v javno in politično, saj osvetljuje dejstvo, da je pojav nasilja v družinah družbeni in ne zasebni problem državljanov. Razlogi za takšno razumevanje se koncentrirajo okoli konceptov človekovih pravic (pravica do varnosti, do telesne integritete, do življenja brez strahu in prisile), izenačitve pravic v javnem in zasebnem prostoru ter v tem okviru odgovornosti družbe, države, politike, politikov.

V naši družbi je nasilno dejanje, izvedeno na javnem prostoru, moralno in pravno nesprejemljivo ter kazensko preganjano. Nasilje v družini ne more biti zasebna stvar posameznikov, saj gre pri tem v prvi vrsti za vprašanje varnosti državljanke oz. državljana, torej za splošne državljanske pravice, kot so pravica do nedotakljivosti in osebne varnosti.

Družbeni vidik problema nasilja v družinah se izraža tudi v dejstvu, da se splošno stanje širše družbe in odnos družbe dejansko izraža v konkretni stopnji nasilja v družinskih okvirih. Država s svojim političnim aparatom in v tesni povezanosti z ideološko

usmerjenostjo izvoljenih strank, vpliva na regulacijo nasilja v družinah (na preventivo, kaznovanje nasilnežev, zaščito žrtev itd.) in je zato neposredno odgovorna za stopnjo razširjenosti družinskega nasilja v Sloveniji (Sedmak, 2006, str. 163–166).

4.1 NASILJE NAD ŽENSKAMI

Nasilje nad partnerjema ni nov pojav, saj je ženska že od antičnih časov veljala za moževo lastnino. Njena vrednost se je kazala predvsem v tem, da je možu zagotovila potomstvo. Možju je bilo dovoljeno pretepati ženo in jo v nekaterih primerih celo ubiti. Mož je bil v starem Rimu, kjer so sprejeli prvo zakonodajo o zakonski zvezi, absolutni vladar, ki je nadziral vse premoženje in osebe v gospodinjstvu. Mož je imel zakonsko pooblastilo kaznovati ženo zaradi neposlušnosti, žena pa je morala moža ubogati. Ženska je bila po sprejetih francoskih zakonodajih, v Napoleonovem času, lastnina. Najprej je bil njen lastnik oče, nato se je s poroko lastništvo preneslo na moža. Otroci in žena so bili tudi po angleškem zakonu (common law) lastnina moža. Upoštevali so pravilo palca (rule of thumb), ki je omejevalo debelino palice, s katero je mož lahko pretepal ženo. Položaj žensk se je, kljub spremembam zakonodaje in pridobitvi volilne pravice, začel v družbi pomembneje spreminjati šele v petdesetih in šestdesetih letih z močnim ženskim gibanjem. V tem obdobju so začeli poudarjati problem nasilja v družini, sprejete so bile tudi nove inkriminacije in pričeli so ustanavljati zatočišča za pretepane ženske.

Po drugi svetovni vojni se je spremenil odnos družbe in posameznikov do nasilja med partnerjema. Obravnavati so ga začeli kot problem, ki ne sodi v zasebno sfero družine, ampak se mora nanj odzvati država s svojimi institucijami. Oblike nasilja so psihično, telesno, spolno in ekonomsko nasilje. Kategorizacija oblik nasilja je skoraj nemogoča, saj ima vsaka od oblik še neskončno število variacij. Nasilje v družini se ne pojavlja samo v eni obliki, ampak se več oblik nasilja pojavlja hkrati. Nasilje niti ni omejeno samo na enkratno dejanje, sčasoma postane pogostejše in vedno hujše (Filipčič, 2002, str. 87, 88).

4.2 DINAMIKA NASILJA

Najpogostejša oblika nasilja nad ženskami je nasilje v družini, nasilje s strani njihovih intimnih partnerjev. Običajno so ženske čustveno in ekonomsko povezane s storilcem, kar pomembno določa tako dinamiko zlorabe, kot tudi možne pristope k tej problematiki. Vsako vedenje v partnerskem odnosu, ki povzroča telesno, duševno in oz. ali spolno trpljenje, je nasilje s strani intimnega partnerja. Najpogosteje gre za dejanja telesne agresivnosti, psihično zlorabljanje, siljenje k spolnim aktivnostim in nadzorovanje. Nasilje intimnih partnerjev v industrijsko razvitih državah prevzema vsaj dva vzorca:

- Stopnjevanje nasilnega vedenja; različne oblike zlorabljanja, terorja in groženj se povezujejo z rastočo posesivnostjo in nadzorovanjem.
- Zmernejša oblika medosebnega nasilja; ko stalna frustriranost in jeza občasno izbruhneta v obliki telesne napadalnosti.

Zadnji vzorec ponavadi imenujemo tudi nasilje navadnih/običajnih partnerjev in je pogosto zajeto v analizah in raziskavah kot prvi vzorec, ki ga opisujemo kot trpinčenje. V industrijskih državah zasledimo vedno več telesnega nasilja, ki pa pretežno ni obravnavano s strani socialne službe, policije ali sodišč.

Raziskave kažejo, da nasilje v partnerskem odnosu različno zadeva moške in ženske. V industrijskih državah so ženske žrtve nasilja trikrat bolj izpostavljene poškodbam, petkrat pogosteje iščejo zdravniško pomoč in petkrat pogosteje živijo v vzdušju strahu za svoje življenje v primerjavi z moškimi (tudi žrtvam nasilja v partnerskem odnosu). Ženske se zatečejo k nasilnemu vedenju kot načinu samoobrambe.

Študije v industrijsko razvitih in manj razvitih (tradicionalnih) družbah so pokazale podoben repertoar sprožilnih stanj, ki vodijo v nasilne odzive moškega:

- neubogljivost,
- odgovarjanje oz. jezikanje (dejavno vključevanje v prepir),
- zamujanje s pripravo obroka,
- neustrezna skrb za otroke oz. dom (glede na pričakovanja),
- omenjanje denarja ali drugih žensk (kot spolnih partnerk),
- zapuščanje doma brez moževega dovoljenja,
- zavračanje spolnega odnosa,
- sum o nezvestobi (po Selič, 2006, str. 11).

4.3 VRSTE NASILJA NAD ŽENSKAMI

Različne oblike nasilja so prisotne tako med tujci kakor med znanci oziroma partnerji. Težko je razumeti, kako je sploh mogoče, da je toliko nasilnih ljudi, ki s svojimi dejanji druge osebe, predvsem podrejene in nemočne, popolnoma ponižajo in uničijo. Včasih je težko presoditi razmere, v katerih se je začelo nasilje ali zloraba, saj ima na oboje vsak posameznik individualen pogled. Naše reakcije so odvisne predvsem od naše narave in vloge, ki jo prevzemamo. Prav zaradi tega moramo osnovne temelje svoje morale postaviti pod vprašaj, da lahko odgovorimo, ali je oblika morale, ki je predstavljena kot univerzalna, primerna oziroma ali se dopustno in upravičeno ujema z drugimi, že priznanimi, vrednotami. Ocenjevanje in postavljanje vrednot se kulturno razlikuje, k temu pa sodi tudi pojav nasilja, ki nas osebno mogoče ne prizadeva, toda ima posledice za družbo. Nasilje se pogosto dogaja v prostoru zasebnega, vendar ima družbene razsežnosti, saj se dogaja ne glede na rasno, kulturno, nacionalno, versko, razredno ali katero drugo pripadnost. Najpogostejše oblike nasilja v družini so fizično, spolno, duševno, čustveno in ekonomsko nasilje.

4.3.1 Fizično nasilje

Fizično nasilje žrtev lahko dokaže, saj so posledice napadov vidne in zapisane v medicinski dokumentaciji (a le v primerih, ko žrtev poišče zdravniško pomoč). Ena od značilnosti fizičnega nasilja je ta, da se fizično nasilje stopnjuje od klofute in odrivanja pa vse do brutalnega pretepanja, ki včasih povzroči celo smrt pretepane osebe.

Najpogostejše oblike fizičnega nasilja so predvsem:

- odrivanje,
- klofutanje,
- lasanje, zaklepanje žrtev v stanovanje,
- metanje predmetov v žrtev (kozarci, krožniki, posoda, drugi predmeti),
- brcanje,
- pretepanje,
- butanje z glavo ob zid ali druge predmete,
- pretepanje s pasom,
- bičanje,
- boksanje,
- napadi s strelnim orožjem,
- napadi s hladnim orožjem (nož, kij, kladiivo),
- davljenje,
- ugašanje cigaret na telesu žrtve.

Poškodbe, ki jih povzroča fizično nasilje, se stopnjujejo vse od ureznin, prask, modric, do zlomljenih kosti, splavov, trajne invalidnosti ali celo smrti. Fizično nasilje povzroča tudi posledice, ki so značilne za psihično nasilje. Najpogosteje ob fizičnem nasilju srečujemo pomanjkanje energije, anksioznost, zaskrbljenost, osamitev, depresivnost, glavobole in vsesplošni strah za življenje. Pri nekaterih žrtvah fizičnega nasilja se pogosto pojavlja občutek nemoči, izguba zaupanja, zloraba mamil, izguba stika s sabo in samomorilne misli.

4.3.2 Spolno nasilje

Spolno nasilje je nasilje, ki prevzame obliko spolnosti. Žrtve takega nasilja so ponavadi pripadnice in pripadniki šibkejših skupin prebivalstva : ženske otroci, telesno in duševno prizadeti, povzročitelji pa so večinoma moški.

Posledice spolnega nasilja se kažejo pri nekaterih žrtvah v zmanjševanju pomena zlorabe, v zanikanju, da se je sploh zgodilo ter v potlačenju spomina. Pri drugih prevladuje občutek, da telo ni njihovo. Nekateri žrtve bežijo pred svetom, si sami zadajajo poškodbe, poskušajo storiti samomor, se vdajo v različne oblike odvisnosti, osamitvi, hazardiranju, izgubijo smisel za intimnost, nekateri postanejo deloholiki in ponavadi v takem stanju čustveno izgorijo ter končajo v psihiatrični ustanovi.

4.3.3 Psihično nasilje

Opređeljujemo ga kot vzorec vedenja, s katerim eden o partnerjev vedno doseže tisto, kar hoče, in sicer na račun drugega partnerja, njegovih pravic, prepričanj in želja; tak vzorec pa se vedno znova in znova ponavlja.

Oblike psihičnega nasilja so lahko nadzor, neprestane zahteve, pasti, izločanje in poniževanje, tihi dnevi, gospodovalnost, lastništvo neke osebe, igranje z besedami in dejstvi. Med psihično nasilje štejemo tudi spreminjanje vedenja, besede, ki ranijo, izbruhe jeze, nadvlado v spalnici, ščuvanje otrok proti materi ali proti očetu in tiranska pravila. Čeprav so oblike psihičnega nasilja tako raznolike in včasih nerazpoznavne, je njihov namen vedno enak- uveljavljanje nadzora nad vsemi področji življenja zlorabljen ali trpinčene osebe. S takim obnašanjem nasilnež žrtev popredmeti kot lastnino in dokazuje moč ter avtoriteto nad žrtvijo. Najpogostejše posledice psihičnega nasilja se kažejo v pomanjkanju energije, ranljivosti, strahu, kronični zaskrbljenosti ter osamitvi. Ne moremo pa mimo depresivnosti, glavobolov, alergij, napadov panike ter občutka nemoči pri psihično zlorabljenem človeku. Pri nekaterih žrtvah psihičnega nasilja se pojavijo: izguba zaupanja, težava s spominom, napadi joka, dvom v lastno duševno zdravje in misli na samomor.

4.3.4 Čustveno nasilje

Na prvo mesto pri čustvenem nasilju lahko postavimo jezo, ki je eden od načinov izvajanja čustvenega nasilja nad drugimi ali samim seboj. Z jezo vedno povzročamo neravnovesje v sebi in v medsebojnih odnosih. Naslednja oblika čustvenega nasilja je godrnjavost in neprestano pritoževanje čez druge, ko druge uporabljamo kot koš za svoje čustvene odpadke. Druge oblike čustvenega nasilja so še obtoževanje drugih, neupravičeno ljubosumje, brezobzirnost in užaljenost, poseganje sogovorniku v besedo, dobrikanje, prilizovanje in podkupovanje.

4.3.5 Ekonomsko nasilje

Ekonomsko nasilje se kaže v različnih oblikah, kjer partner nadvlada drugega, ga finančno kaznuje in spravlja v neenakopraven položaj. Med to obliko nasilja štejemo tudi neplačevanje preživnine za skupne otroke. Najočitnejša posledica ekonomskega nasilja je, da si partner zaradi svoje ekonomske šibkosti ne upa zapustiti nasilnega partnerja (po Balažic , 2006, str. 23–26).

4.4 POTEK NASILNEGA ODNOSA

Nasilje v družini je ponavadi vedenjski vzorec in ne naključni dogodek. Govorimo o ciklusu nasilja, v katerem se zaporedno – kot v začaranem krogu – vrstijo posamezna značilna obdobja, v katerih sodelujeta tako storilec kot žrtev.

Obdobje naraščanja napetosti v odnosu (1):

- Povzročitelj nasilja postaja nestrpen in zajedljiv.
- Zajedljivost preraste v očitno nespoštljivo govorjenje in vedenje.
- Povzročitelj nasilja odgovornost za svojo jezo prelaga na žrtev.
- Nemogoče se je pogovarjati.
- Napetost postaja nevzdržna.
- Žrtev poskuša povzročitelja nasilja umiriti, ker je prepričana, da lahko s svojim vedenjem zmanjša napetost in prepreči izbruh nasilja.
- Žrtev ima ves čas občutek, kot da hodi po steklu, po robu.
- Zahteve povzročitelja nasilja do žrtve se stopnjujejo.

Izbruh nasilja (2):

- Napetost preraste v katerokoli obliko nasilja nad žrtvijo.
- Žrtev je zmedena, skuša razumeti, kaj se je zgodilo.
- Žrtev krivi sebe, ker s svojim vedenjem ni uspela ustaviti nasilja.

Obdobje opravičevanja (3):

- Povzročitelj nasilja se žrtvi opravičuje za povzročeno nasilje. Govori ji, da jo potrebuje, da brez nje ne more živeti, da mu pomeni vse na svetu, da se bo poboljšal.
- Povzročitelj nasilja žrtvi obljublja, da je nikoli več ne bo udaril, poniževal, žalil, ji grozil.
- Povzročitelj nasilja krivi za nasilje žrtev: Če tega ne bi rekla ali naredila, te jaz ne bi udaril.
- Povzročitelj nasilja predlaga, da se oba spremenita
- Povzročitelj zanika, da je bil nasilen in žrtev prepričuje, da ni tako hudo, kot misli, da je drugje še slabše.

Obdobje miru, nežnosti, medenih tednov (4):

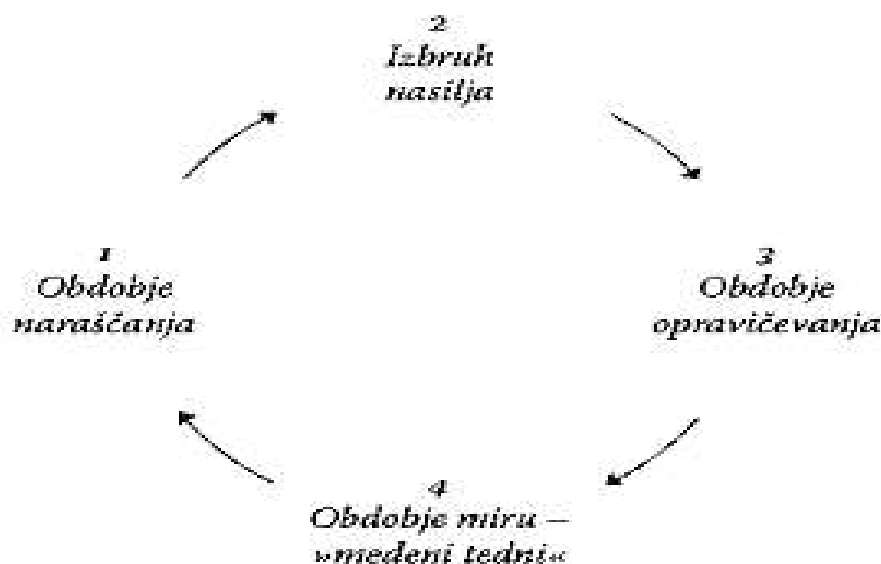
- Žrtev se počuti bolje, verjame, da je njuna ljubezen zmagala.
- Žrtev je prepričana, da bo zmogla preprečiti nove izbruhe nasilja, če se bo lepo vedla do povzročitelja nasilja in dovolj dobro skrbela za družino.
- Povzročitelj nasilja v tem obdobju ne povzroča fizičnega nasilja.
- Povzročitelj nasilja žrtvi kupuje darila, pelje otroke na sprehod, opravlja gospodinjska opravila.
- V tem obdobju je najtežje pretrgati odnos, saj žrtev upa in verjame, da se nasilje ne bo ponovilo.

Sledi novo obdobje naraščanja napetosti in krog nasilja je sklenjen!

Dlje ko traja odnos s povzročiteljem nasilja, krajša so obdobja med posameznimi fazami. Do nasilja lahko prihaja vedno pogosteje, njegove oblike pa so lahko vedno hujše. Pogosto obdobja medenih tednov ni več.

Nasilje je proces, v katerem povzročitelj nasilja počasi, a vztrajno, omejuje družabno življenje žrtve in uničuje njeno samospoštovanje.

Žrtev nasilja pogosto v imenu ljubezni v vsem ugodi nasilnemu partnerju in si tako krči svoj življenjski prostor. Omejuje si stike z drugimi ljudmi, čas zase ter za uresničevanje svojih želja in ciljev. Njena socialna mreža je vse manjša.

Slika 1: Krog nasilja

4.5 DEJAVNIKI POVEZANI Z NASILJEM

- Družba

S promoviranjem enakih pravic in možnosti za vse ljudi lahko družba pomaga zmanjševati nasilje. Pomembno je tudi reagiranje družbe kot celote in vseh njenih članic in članov na konkretne pojave nasilja. Pojave nasilja pomagamo zmanjševati le takrat, kadar jih jasno obsodimo in sankcioniramo. V nasprotnem primeru nasilje dejansko dovoljujemo.

- Družina

S prenašanjem nasilnih vzorcev reagiranja in komunikacije s staršev na otroke družina spodbuja nasilje. Če se otrok v otroštvu nauči predvsem nasilnega reagiranja v konfliktih in če njegova starša rešujeta probleme samo z vpitjem in nasilno komunikacijo, potem je velika verjetnost, da bo tudi otrok, ko bo v življenju naletel na problem, do rešitve prišel z nasiljem. Odraščanje in življenje v nasilni družini pomeni večjo verjetnost prevzemanja nasilnih vzorcev, a ne nujno. Mnogi ljudje, ki so bili žrtve nasilja v otroštvu, kot odrasli niso nasilni. Zaradi tega je vsak nasilnež odgovoren za svoje nasilje, saj se mu lahko izogne in za rešitev problema izbere nenasilno sredstvo. V družini se pogosto sklene začaran krog nasilja.

- Brezposelnost

Z družbo se brezposelnost tesno povezuje, saj je odraz neurejenih razmer. Brezposelnost lahko pri človeku vzbuja občutje negotovosti in nemoči, kar ga spodbudi, da izbere nasilje za doseganje svojih ciljev in pravic.

- Mediji

Mediji so socializator, ki vzgajajo in poučujejo ter s tem prenašajo vzorce vedenja. S prikazovanjem nasilnih risank in filmov ter utrjevanjem stereotipnih predstav o razmerju med moškim in žensko prispevajo k nasilju. Moški so prikazani kot nosilci moči in oblasti, ženske pa naj bi bile nemočne in odvisne.

- Neenakomerna porazdelitev moči

Moški so še vedno, kljub prizadevanjem in zakonskim odločbam, ki naj bi izenačile družbene pozicije moških in žensk, še vedno nosilci moči. Ženske in nekatere druge družbene skupine so odvisne od njih in imajo v primerjavi z njimi bistveno manj moči, zato si moški lahko dovolijo nasilje. Ravno tako spodbujajo nasilje predstave o pravih moških, ki so fizično močni in brez čustev. Predstave se pojavljajo med samimi moškimi, ki drug drugemu dokazujejo, da so pravi moški.

Podobo prave moškosti so ameriški psihologi strnili v štiri fraze:

- Nič babjih zadev! (No sissy stuff) – Moškost je vedno nasprotje ženskosti.
- Bodi krmilno kolo! (Be a big wheel) – Moškost se meri z močjo, uspehom, bogastvom in statusom.
- Bodi mogočen hrast! (Be a sturdy oak) – Moškost pomeni ostati miren in zanesljiv v času krize.
- Pokaži jim hudiča! (Give 'em hell) – Moški mora tvegati in imeti avtoriteto. (Kuhar et al., 1999, str. 30, 31)

4.6 POSLEDICE NASILJA

Posledice družinskega nasilja posegajo v zdravje, srečo in blagostanje posameznikov ter zadevajo celotno družbo. Ženski življenje z nasilnežem postopoma izniči občutek lastne vrednosti, ohromi njene potenciale za dejavno vključevanje v družbeno dogajanje. Praviloma žrtve nasilja ne zmorejo poskrbeti zase in za otroke, poiskati boljših služb in poklicnih izzivov (Selič, 2006, str. 16) .

Posledice nasilja nad ženskami v družini so lahko zelo različne:

- močan občutek strahu,
- izguba samozavesti,
- sram zaradi preživetega nasilja,
- prepričanje, da so same krive za nasilje,
- samodestruktivno vedenje,
- občutek ponižanosti,
- občutek, da so nevredne zaupanja in nesposobne,
- racionalizacija nastalega položaja in prilagoditev nasilni osebi, da bi lahko preživele v nasilnem odnosu,
- invalidnost,
- socialna izolacija,
- kronične bolezni,
- depresija.

Samomor je ena od najbolj tragičnih posledic nasilja nad ženskami v družini.

Na zdravje žrtev ima nasilje dolgoročne in kratkoročne učinke oz. posledice. Ženske, ki so v otroštvu preživele spolno zlorabljanje ali telesno trpinčenje imajo v odraslosti več zdravstvenih težav. Zdravstvene posledice oz. težave imajo tudi potem, ko nasilju niso več izpostavljene. Hujše kot so bile zlorabe, večje so posledice na telesni in duševni ravni.

Otroci so nemočni opazovalci nasilja nad njihovo mamo. Pogosto jih nasilje zaznamuje za vse življenje. Nasilje nad mamo je hkrati tudi nasilje nad otrokom. Nasilje ima lahko hude posledice zanje, čeprav niso neposreden objekt nasilja.

Otroci trpinčenih žensk imajo enake čustvene in vedenjske motnje kot tisti, ki so bili sami zlorabljeni.

Posledice nasilja nad otroki so lahko čustvene, vedenjske in telesne, in sicer:

- otroke je zelo strah,
- imajo močne občutke krivde,
- ker ne morejo preprečiti nasilja, se počutijo nemočne,
- pred ostalimi nasilje skrivajo, počutijo se drugačne od drugih,
- težko zaupajo ljudem, zapirajo se vase,
- pri govoru, učenju se lahko pojavijo težave,

- modrice, odrgnine, rane in druge telesne poškodbe,
- pogosti so glavoboli, močenje postelje,
- pogoste so motnje hranjenja,
- postanejo nasilni ali postanejo žrtve nasilja s strani svojih vrstnikov,
- se samopoškodujejo. (Plaz in Veselič, 2002, str. 134, 135.)

4.7 ZAKAJ ŽENSKE OSTAJAJO V NASILNIH ODNOSIH?

Ženska mora za odhod od nasilnega partnerja zbrati ogromno poguma. Ženska je ponavadi ob prvem nasilnem dejanju šokirana in partnerju dejanje odpusti. Ženska zaradi spominov na dobre stare čase upa, da se bo partner spremenil.

Večina zlorabljenih žensk ne ostane v vlogi pasivne žrtve, temveč razvijejo načine, da povečajo lastno varnost in varnost otrok.

Žensko v takšnem partnerskem odnosu zadržujejo številni dejavniki, kot so ekonomska odvisnost ter strah pred maščevanjem.

Nekateri od številnih razlogov, zaradi katerih ženske vztrajajo v nasilnih odnosih, so:

- pri sebi iščejo vzroke partnerjevega nasilnega vedenja;
- vzroke partnerjevega nasilnega vedenja iščejo v zunanjih, objektivnih okoliščinah;
- imajo močan občutek krivde;
- ženske verjamejo obljubam povzročiteljev nasilja, da ne bodo nikoli več nasilni;
- če bi žena odšla, povzročitelji nasilja pogosto grozijo s samomorom ali še hujšim nasiljem nad otroki;
- izčrpane so fizično in psihično;
- ne zaupajo vase;
- nimajo socialne mreže, ljudi, ki bi jim pomagali, da bi prekinile odnos s povzročiteljem nasilja;
- so ekonomsko odvisne od partnerja;
- ženske, ki preživljajo nasilje, se v družbi še vedno namesto s podporo srečujejo s posmehom.

Zapuščanje nasilnega partnerja je proces, v katerem ženske tehtajo med strahom in upanjem; to je odločilen trenutek in rezultat dolgotrajnega procesa obvladovanja nasilja in samovrednotenja (Kelly v: Nosan, 2006, str. 60).

Ženska, ki doživlja nasilje, je prestrašena, počuti se krivo za nasilje in popolnoma nesposobno. Vse to pa otežuje njeno odločitev, da bo prekinila odnos s povzročiteljem nasilja.

Številne ženske nekajkrat odidejo in se vrnejo, preden zmorejo dokončno prekiniti razmerje. V tem času preživljajo obdobja zanikanja, samoobtoževanja in izrazitega duševnega trpljenja.

Vsaka ženska ima pravico, da se odloči, kako bo ukrepala, saj je tudi edina, ki pozna obstoječe ovire pri odločitvi. Tudi otroci so hkrati nemočni. Ogroženi so v enaki ali celo večji meri (Plaz in Veselič, 2002, str. 132).

Odhod od nasilnega partnerja žal ne prinese vedno varnosti in miru. Po odhodu ženske se lahko nasilje nadaljuje ali celo stopnjuje. Slednje se kaže na primer v ZDA in Kanadi, in sicer v velikem številu umorov, katerih povod je ravno ločitev (Selič, 2006, str. 43).

4.8 ODKRIVANJE NASILJA V DRUŽINI

Odkrivanja nasilja v družini se lahko lotimo na več načinov. Pogovor o nasilju je zelo osebno, zanj mora biti spraševalec posebej usposobljen. Te teme se lahko lotimo tudi manj osebno, in sicer z vprašalniki.

Razlogi za neodkrito nasilje s strani družine so:

- sprejemanje nasilja kot nekaj vsakdanjega,
- nasilje kot način reševanja težav,
- obstoj bolj pomembnih razlogov,
- željo narediti dober vtis na terapevta,
- sram in ponižanje,
- strah pred ponovnim nasiljem,
- ljubezen in skrb za (nasilnega) partnerja. (Čebašek – Travnik, 2006, str. 71.)

Osebni razlogi za molk so različni. Ženske, ki preživljajo nasilje, pogosto molčijo, ker:

- verjamejo, da se nasilje dogaja samo njim in da jim nihče ne bo verjel,
- verjamejo, da se nasilje dogaja večini žensk in da se zato nimajo pravice upreti,
- verjamejo, da jih bo storilec ubil, če bodo storile kaj, kar ga lahko razkrinka,
- verjamejo, da same sprožajo nasilje in da so odgovorne zanj,
- ne verjamejo, da je lahko njihovo življenje še kdaj drugačno in boljše,
- verjamejo, da so slabe in nevredne,
- se počutijo nemočne zaradi pomanjkanja znanja in informacij.

Povzročitelji nasilja molčijo, zato ker:

- so prepričani, da niso storili ničesar napačnega,
- se tako zavarujejo pred posledicami,
- v ženski vidijo manjvredno bitje,
- v ženski vidijo krivca za svoj neuspeh in nezadovoljstvo,
- jim nasilje prinaša sprostitev in užitek. (po Zaviršek, 1998, str. 9.)

Ženske, ki svojo stisko razkrijejo, se največkrat zaupajo sorodnikom ali prijateljem, prijavo na policijo pa poda manjše število žrtev.

Nasilne partnerje mnoge ženske zapustijo običajno takrat, ko otroci odrastejo. Navadno se za to odločijo ob stopnjevanju nasilja, ko ne verjamejo več, da se bo partner spremenil, ali pa kadar nasilje vse bolj zadeva tudi otroke. Ob podpori sorodnikov in prijateljev je takšna odločitev bolj verjetna.

Žrtev, ki je dlje časa izpostavljena zlorabam, težko avtonomno oblikuje odločitev, da bo prijavila partnerja. Takšna prijava najprej zahteva, da sebi prizna, da je žrtev in da sama za dogajanje ni odgovorna. Nasilje v družini je družinska skrivnost, zato se tudi ne pozna obsega nasilja v družini. Tuje raziskave izhajajo iz ocen, da je za vsakim prijavljenim primerom zlorabe ženske še dvajset neprijavljenih. Samo manjši del zlorab v družbi je prijavljenih policiji in pozneje tožilstvu. Še manjši del, kot je prijavljen policiji, pride tudi na sodišče in se konča z obsodilno sodbo. Kazenskopравни sistem nasilnežev ne bo odvrčal od zlorab z grožnjo po visoki kazni, ampak predvsem s povečanjem gotovosti, da bo storilec odkrit.

4.9 NOVE OBLIKE NASILJA V DRUŽINI

- Nasilni otroci

Najpogostejša oblika družinskega nasilja je nasilje med otroki v družini. Večina ljudi ga dojema kot normalen in neizogiben del odraščanja. Prevladuje prepričanje, da to nasilje ne zajema težjih oblik in ne škoduje otrokovemu osebnostnemu razvoju. Višja stopnja nasilja med sorojenci je značilna za tiste družine, kjer sta prisotna slabo ravnanje staršev z otroki in nasilje med partnerjema. Med sorojenci pogostost nasilja upada z njihovo starostjo, za kar pa sta lahko dva razloga:

- Otrokov verbalne in druge sposobnosti z odraščanjem narastejo in lahko nadomestijo telesno nasilje pri reševanju konfliktov.
- Ko doseže žrtev takšnega nasilja določeno starost, je sposobna preživeti več časa zunaj družine. Umakne se lahko pred nasilnim bratom ali sestro.

Zaradi preprirov in telesnih obračunavanj starši pogosteje kaznujejo starejše otroke in fante. Agresija med otroki je pogostejša, kadar starostna razlika med otroki ne preseže treh let. Ravno tako napadalne so deklice do svojih bratov ali sester.

- Nasilje otrok nad starši

O nasilju otrok nad starši se do nedavnega ni govorilo.

Najpogostejše je psihično nasilje, ko otroci izsiljujejo svoje starše za dosego različnih ugodnosti. Javnosti ostanejo skrbno prikriti telesni napadi na starše, saj sami starši nočejo razkriti svojega strahu pred lastnim otrokom.

Otroci so manj nasilni do staršev, kadar jim starši nudijo trdno oporo in omogočajo čustveno interakcijo.

- Nasilje med istospolnima partnerjema

O nasilju v homoseksualnih skupnostih, je v primerjavi z drugimi oblikami družinskega nasilja, zelo malo literature. Že samo število takšnih skupnosti je težko dognati, saj mnogi homoseksualni pari ne želijo, da okolica izve za njihovo homoseksualnost.

Zaradi pomanjkanja alternativ, so žrtve ujeete v nasilno zvezo. Nasilnež ve, da je zelo malo možnosti, da bo moral odgovarjati za svoja dejanja. Homoseksualci (žrtve nasilja) bi morali v takšnih primerih poiskati pomoč pri službah, ki se ukvarjajo s heteroseksualnimi skupnostmi. Te skupnosti pa imajo praviloma le redko razumevanje za njihove težave. Pogosto se ne morejo zateči niti k družini, ki jih je izločila zaradi njihovega življenjskega sloga.

Med istospolnima partnerjema pomeni obstoj in obseg nasilja, da je pojav nasilja neodvisen od oblike skupnega življenja. Vsako socialno dejanje je dejanje moči. Vprašanje je zloraba te moči. Kdo ima večjo moč v življenjski skupnosti – ženska ali moški.

- Nasilje ženske nad moškim

Razprave o ženski agresivnosti v družini so se prvič pojavile v ZDA konec sedemdesetih let. Oblikoval se je nov termin sindrom pretepenega moža oz. battered husband syndrome.

Za razumevanje nasilja v družini je potrebno upoštevati dva ključna elementa: kontekst nasilja in obseg poškodb, ki jih povzroči nasilno ravnanje enega partnerja.

S kontekstom, v katerem se je zgodilo nasilno dejanje, je mišljeno dejstvo, ali je posameznik ravnal v samoobrambi ali kot maščevanje za predhodno nasilje. Pri agresiji žensk sta ta dva dejavnika konteksta zelo pomembna. Pri pojasnjevanju velikega deleža agresije žensk je potrebno upoštevati, da je večina nasilnih dejanj žensk samoobrambni.

Poškodbe, ki jih s svojimi nasilnimi dejanji povzročijo moškim, so redko hujše, saj so ženske telesno šibkejše. Telesno nasilje žensk pušča psihološke posledice pri moških.

Izredno nizka stopnja prijav je pomembna značilnost pretepenih moških. Vzroki so podobni kot pri ženskah, ki so žrtve nasilja, vendar so nekateri še izrazitejši. Občutek sramu trpinčenega moškega je eden izmed vzrokov.

- Zlorabe starejših v družini

Staranje je proces, ki je obremenjen z boleznijo, slabotnostjo in ranljivostjo. Pri obravnavanju nasilja nad starejšimi družinskimi člani je treba postaviti starostno mejo, od kdaj naprej štejemo osebo za starejšo ali ostarelo. Najpogosteje se v literaturi pojavlja starost 65 let, saj se na to starost pogosto veže upokožitev.

Kriminologija se je v šestdesetih letih začela zanimati za problem nasilja nad otroki. V sedemdesetih letih je odkrila žene kot žrtve nasilja. Pozornost na starejše osebe so usmerila osemdeseta leta.

Starejši družinski člani so žrtve vseh oblik nasilja, poleg tega pa je zanje značilna še dodatna oblika – pogosto so žrtve finančnih manipulacij s strani oseb, ki bi morale skrbeti zanje (Filipčič, 2002, str. 225–240).

4.10 OBLIKE POMOČI ŽENSKAM, KI IMAJO IZKUŠNJE Z NASILJEM

- Telefonsko svetovanje

Prva socialna pomoč za žensko, ki ima izkušnjo z nasiljem, je telefonsko svetovanje. Telefonsko svetovanje ženski omogoča anonimen in brezplačen pogovor, ji da informacije, ki jih potrebuje. Telefonski pogovor je za ženske priložnost, da prvič spregovorijo, so razumljene in podprte v svoji bolečini, saj se žrtve sramujejo svoje izkušnje, počutijo se krive in nesposobne. Namen telefonskega svetovanja ni dajati nasvete, ampak je pomembno, da obstaja možnost pogovora, katerega cilj je, da si žrtev povrne zaupanje vase.

- Individualno svetovanje

Večina žrtev nasilja poišče pomoč v obliki individualnega svetovanja, ko so njihovi poskusi, da bi nasilje preprečile, že prevečkrat propadli. V svetovalnem procesu, ki ga vodi usposobljena svetovalka, ima uporabnica možnost povedati svojo zgodbo. Svetovalka pomaga žrtvi povečati njeno samozavest in samozaupanje, podpira jo pri njenih željah in ciljih.

- Skupine za samopomoč

Ženske, ki so bile žrtve nasilja so članice skupin za samopomoč. Skupina ustvarja varen prostor, v katerem se posameznice zavejo, da se nasilje dogaja tudi drugim ženskam. Ena ali dve svetovalki lahko delata z več ženskami hkrati.

- Zatočišča

Do leta 1996 so ženske skupine in drugi, ki so delali z žrtvami nasilja poudarjali, da vsi najbolj potrebujejo varne prostore, kamor se bo žrtev lahko umaknila. V Sloveniji je prvo, najmanjše zatočišče, odprl Center za socialno delo v Krškem leta 1991, drugo pa leta 1996 Center za socialno delo v Mariboru. Konec leta 1997 je odprl prostore varne hiše SOS telefon, v letu 1999 pa Društvo za življenje brez nasilja iz Novega mesta. Pomembna izhodišča za žensko, ki pride v zatočišče, so naslednja: ženska sama usmerja reševanje svojega problema; svetovalke delujejo po načelu enakovrednosti; ženske se vzpodbujajo, da ukrepa sama in deluje samostojno.

- Zagovorništvo in pravna pomoč

Glede na stopnjo moči, ki je bila zaradi nasilja odvzeta posameznici, se večja potreba po zagovorništvu. Ženske se težko zavzamejo zase, jih je preveč strah, ne vidijo smisla v tem, da bi poskrbele zase (Aničič, 1999, str. 17–19).

5 NASTANEK PRVIH ZATOČIŠČ OZ. VARNIH HIŠ

Zgodovina nasilja je dolga. Zavedanje, da je proti nasilju nad ženskami potrebno nekaj ukreniti, ima tudi svojo zgodovino.

Feministična gibanja so bila prva, ki so pokazala na strpnost družbe do nasilja proti ženskam in v okviru katerih so nastale prve oblike konkretne pomoči ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje – zatočišča (varne hiše, zavetišča).

Gibanje proti nasilju nad ženskami izhaja iz ženskega gibanja, ki je konec šestdesetih let začel preraščati v široko socialno akcijo v Veliki Britaniji in ZDA. V sedemdesetih letih se je začel širiti po drugih zahodnoevropskih državah.

Ena od prvih ženskih akcij v sedemdesetih letih je dosegla nastanek zatočišča za pretepane ženske in otroke (Chiswick Women's Aid) na obrobju Londona. Gibanje se je začelo kot protest mater zaradi ukinitve brezplačnega mleka v šolah. Ženske so po tej skupni akciji dobile prostor za druženje v lokalni skupnosti. Tu so lahko prvič med seboj delile zgodbe o fizičnem nasilju, ki so ga doživljale s strani moških partnerjev. O nasilju je večina spregovorila prvič in tako tudi prvič artikulirala potrebo po varnem prostoru za tiste, ki se hočejo umakniti pred nasilneži.

Takšno gibanje se je v ZDA začelo leta 1973. Leta 1974 je v Minnesoti začela delovati ženska zagovorniška služba (Women's Advocates) in prehodno zatočišče za pretepane ženske v Bostonu. V Veliki Britaniji so se isto leto številne ženske skupine združile v Nacionalno federacijo ženske pomoči (National Women's Aid Federation). Na Škotskem so začela nastajati prva zatočišča. Celotno gibanje se je orientiralo predvsem v nudenje pomoči in podpore pretepenim ženskam, njegove akterke pa so bile ženske.

Prvo zatočišče v Nemčiji je bilo zgrajeno pozimi 1977/78 v Berlinu (Frauenhaus Berlin), v katerega se je takoj vselilo 90 žensk in otrok.

Eden od najpomembnejših rezultatov ženske socialne akcije v sedemdesetih letih so postala zatočišča po vseh zahodnoevropskih državah. Zatočišča niso bila pomembna le kot fizični prostor in prostor neformalne podpore, temveč tudi kot možnost profesionalne socialne in emocionalne podpore, svetovanja, praktične medicinske in pravne pomoči ter pomoči pri iskanju zaposlitve (Zaviršek, 1994, str. 67, 68).

Zatočišče oz. varna hiša je varen prostor, kamor se lahko za določeno časovno obdobje umaknejo ženske in njihovi otroci, ki doživljajo nasilje. Je konkretna, oprijemljiva pomoč,

ki jo lahko ženski in njenim otrokom, ko se odloči oditi iz nasilne situacije, ponudimo. Tovrstnim institucijam je skupno tajnost lokacije, saj je na ta način zagotovljena potrebna varnost ter omogočeno mirno okolje, v katerem se ženska odloča o prihodnosti.

Izkušnje zatočišč po svetu kažejo naslednja pomembna izhodišča za delo z žensko, ki pride v zatočišče: ženska sama definira in usmerja reševanje svojega problema; svetovalke delujejo po načelu enakovrednosti; upoštevanje načela, da je vsaka ženska enkratna, zato so take tudi njene težave.

5.1 ZAČETKI NEVLADNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI

V Sloveniji so bile ženske nevladne organizacije posledica in reakcija na prazen prostor v javnem socialnem sektorju. Konec osemdesetih, v začetku devetdesetih let je ta prazen prostor obstajal na področju socialne pomoči ženskam, ki so doživljale fizično in spolno nasilje. Nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z žensko problematiko pri nas, so izhajale iz feministične teorije, saj je bila po vsem svetu ena od najradikalnejših zahtev feminističnega gibanja zahteva po prekinitvi nasilja nad ženskami. V tistem času so javne socialne službe to področje zavračale, zanikale probleme pretepenih in zlorabljenih žensk ter bile bolj del problema kot rešitve pri pomoči ženskam. Prav feministično gibanje je prineslo spodbudo, da je reševanje vprašanja nasilja pri nas, zaradi vpliva nevladnih organizacij, do določene mere zaživelo tudi v javnem sektorju, predvsem na centrih za socialno delo, v policiji in v izobraževalnih institucijah. Po vzoru nevladnih organizacij za pomoč ženskam so centri za socialno delo začeli ustanavljati varne hiše in namenjati več pozornosti svetovanju ženskam na področju nasilja (CSD Maribor, Novo mesto, CSD Moste...).

V Ljubljani so se ženske nevladne organizacije tekom let vse bolj specializirale in naredile tri vidne premike:

- od manj specializirane pomoči do na problem usmerjene partikularne pomoči,
- od delovanja po načelu solidarnosti za enakost vseh žensk k individualizaciji pomoči,
- od občega zavedanja nasilja nad ženskami k vse bolj partikularnemu zavedanju potreb posameznic.

Z neposredno feministično akcijo so nastale nekatere starejše ženske nevladne organizacije aktivistično usmerjene (Društvo SOS telefon, Društvo Ženska svetovalnica), druge pa so izhajale predvsem iz individualnih potreb žensk. Te niso bile nikoli aktivistične.

Nekatera društva, kot na primer Društvo za nenasilno komunikacijo ali Združenje proti spolnim zlorabam, so se izoblikovala kot organizacije z visoko stopnjo politične zavesti (Zaviršek, 2004, str. 1-2).

Nevladne organizacije, ki delujejo na področju, ki zajema nasilje nad ženskami, so bolj angažirane. Na področju nasilja nad ženskami in otroki imajo drugačen pristop kot državne službe. Za to sta dva ključna razloga:

- Državne službe so nastajale pod vodstvom moških, ki so ohranjali tekom stoletij in desetletij patriarhalne obrazce razmišljanja o ženskah. V nevladnih organizacijah na tem področju pa so zaposlene ženske, ki načela dobre prakse utemeljujejo na osebnih zgodbah žrtev;
- Mnoge ženske, ki delujejo na področju ženske problematike, izhajajo iz osebnih izkušenj. Zato so strokovno in osebno zainteresirane za najboljšo prakso na tem področju.

Odločilni premik na področju obravnave nasilja v družini je bil v Sloveniji storjen z nastankom prve nevladne organizacije *SOS telefona za ženske in otroke žrtve nasilja*, leta 1989. S svojim aktivističnim delovanjem je spodbudila razvoj socialnega varstva in drugih strok, kot sta policija in sodstvo, na tem področju. Področje nasilja nad ženskami in otroki se je tedaj v novem razvoju pluralnega sistema socialnega varstva, umestilo v sfero nastajajočih nevladnih organizacij, v katerih so delale predvsem socialne delavke. Na razvoj socialnega varstva na tem področju so vplivale njihove strokovne zahteve po reševanju problematike nasilja in zlasti po tem, da se nudi ustrezna pomoč žrtvam/preživelim.

V začetnem obdobju je bil glavni pomen nevladnih organizacij v tem, da so opozorile na družbeno konstruirano naravo moškega nasilja nad ženskami. Pojasnjevale so, zakaj so ženske praviloma objekt, moški pa praviloma akterji fizičnega in spolnega nasilja. Družinsko nasilje in predvsem nasilje nad ženskami in otroki se je iz te nove perspektive prvič definiralo kot eden od socialnih problemov.

Prve nevladne organizacije v Ljubljani so izhajale iz feministične interpretacije neenakega razmerja med ženskami in moškimi ter iz dejstva, da je nasilje nad ženskami in otroki predvsem moška oblika nadzorovanja žensk. Od obstoječe pravne definicije je bil takšen pogled na nasilje drugačen. Dokazal je, da je definicija nasilja nekaj spremenljivega, ne statičnega in stalnega, ter da je odgovor na to, kaj nasilje je, odvisen od številnih socialnih situacij in okoliščin. Nevladne organizacije so definicije nasilja razširjale in poudarjale njihovo problematičnost. Zavzemale so se za to, da se lahko telesno poškodbo preganja po uradni dolžnosti; da se preganja spolno nadlegovanje; da se kaznuje psihično nasilje; da se upoštevajo okoliščine, v katerih ženske zanikajo ali spreminjajo zgodbo o preživetem nasilju; da se podaljša čas, v katerem nasilno dejanje zastara; da ima ženska pravico do neformalne zagovornice ipd. (Zaviršek, 2006, str. 31- 33).

Leta 1987 se je razvila prva razprava o vprašanju žensk v politiki, o položaju v zasebnem in javnem življenju, kot tudi o nasilju nad ženskami. Organizirala jo je Lilit, neuradna feministična skupina znotraj civilno–družbenega gibanja. Postavljati je začela vprašanja o varnih krajih za ženske in zahtevati zatočišča za ženske in otroke, ki so doživeli nasilje

v družini. Skupina je leta 1988 začela propagirati spremembe zakona, ki bi zagotavljal boljšo in bolj učinkovito zaščito žrtev (Leskošek in Boškić, 2004, str. 13).

Program za prvo zatočišče je bil sestavljen leta 1995, leta 1996 pa je bilo odprto prvo zatočišče, in sicer v Mariboru. Leto kasneje mu je sledilo zatočišče v Ljubljani. Prvi materinski dom je bil ustanovljen leta 1990 na Škofljici blizu Ljubljane. Njegov ustanovitelj je katoliška organizacija Karitas. Od takrat so nastala še mnoga druga.

V Sloveniji pred nastankom ženskih nevladnih organizacij ni bilo žensk, ki bi s svojimi izkušnjami opozarjale na problematiko nasilja. Nekatere strokovnjakinje so šele v nevladnih organizacijah javno spregovorile o lastnih izkušnjah nasilja (Zaviršek, 2004, str. 3).

5.2 DELOVANJE ŽENSKIH NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN KONCEPTUALNI PREMIIKI

Ženske nevladne organizacije so prekinile s strukturnim fokusiranjem na povzročitelje nasilja in se začele osredotočati na pomoč ženskam in otrokom. Strukturno fokusiranje je proces, ko se vsa pozornost v analizi in praksi usmeri na nasilneže, ki pa so že strukturno močnejši. Takšno fokusiranje je najbolj očitno na slovenskih sodiščih, ko ima storilec plačanega zagovornika, žrtev pa ne. Šele pri hujših poškodbah se avtomatično sproži kazenski pregon. Zagotovljene so možnosti, da imajo nasilneži stike z otroki ipd. Glavna naloga ženskih nevladnih organizacij je podpora ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje in ne podpora nasilnežem. Ukinjajo nereflktirano družbeno solidarnost z nasilneži kot jo poznamo iz preteklosti. Na področju podpore ženskam in otrokom so bili pristopi poimenovani kot zagovorništvo za ženske in otroke, procesi dvigovanja samozavesti.

Nevladne organizacije so redefinirale in na novo poimenovala problematiko, ki je bila v preteklosti označena kot problemi disfunkcionalne družine, družinskih konfliktov, alkoholizma ipd. Zoperstavile so se iskanju krivde za nasilje v družini in za nasilje moškega nad ženskami in otroki. Dokazale so, da je za razumevanje nasilja potrebno razumeti predvsem samoumevnost uporabe nasilja pri nasilnežih. Nasilneži jemljejo nasilje kot samoumevni del svoje moškosti. Nasilje moškega se je začelo definirati kot dejanje, ki je posledica zavestne akcije in ne nezavednega motiva, moške narave.

Pripomogle so k temu, da prihaja do strukturnih sprememb na področju sociale, policije, sodstva, zdravstva in šolstva. Spodbujajo ukinjanje številnih dvojnih kriterijev, ki ženske pri istih dejanjih, kot jih naredijo moški, obravnavajo drugače. Pripomogle so tudi k razširitvi predstave o tem, kaj je nasilje, saj so začele opozarjati na problem nasilja brez vidnih poškodb in na nasilne dogodke s pristankom.

Pomembna sporočila so nevladne organizacije usmerjale predvsem na ženske same. Ženske pridobijo na osebni moči takoj, ko na novo interpretirajo nadzorovalno vedenje

moža ali partnerja. Nevladne organizacije pomagajo pri reinterpretaciji strukturnih neenakosti in običajnih interpretacij (Zaviršek, 2004, str. 1-8).

5.3 NEINSTITUCIONALNE OBLIKE POMOČI ŽRTVAM NASILJA

Psihosocialno pomoč ženskam in otrokom, žrtvam nasilja, nudijo predvsem nevladne organizacije. Pod njihovim okriljem delujejo skupine za samopomoč za ženske, ki imajo izkušnjo z nasiljem, kot tudi za tiste z motnjami hranjenja. Različne oblike svetovanja so pomembne, tako tudi v okviru ene od nevladnih organizacij poteka svetovanje povzročiteljem nasilja. Večina organizacija nudi uporabnicam možnost zagovorništva, informiranje, nudenje podpore. S svojim delovanjem izobražujejo strokovno in širšo javnost o problematiki nasilja nad ženskami in otroki.

Ženskam, mladostnikom/mladostnicam in otrokom zagotavljajo varen prostor, zaupnost in anonimnost, da lahko o nasilju spregovorijo. V primeru nasilne situacije se lahko umaknejo v zatočišče oz. varno hišo, materinski dom. Mladoletni pa se lahko umaknejo v krizni center.

5.3.1 Nevladne oblike pomoči

- Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (Ljubljana, Celje)

Društvo SOS telefon nudi ženskam in otrokom z izkušnjo nasilja telefonski svetovalni pogovor, svetovanje po elektronski pošti, preko faksa se lahko nanje obrnejo tudi gluhe ženske in otroci. Individualno svetovanje in zagovorništvo nudijo ženskam, ki imajo izkušnjo s spolnim nasiljem. V skupino za samopomoč se lahko vključijo ženske, ki potrebujejo pomoč in podporo. V njihovem okviru deluje Zatočišče za ženske in otroke - žrtve nasilja.

- Društvo Ženska svetovalnica (Ljubljana)

Nudijo različne oblike individualnega svetovanja, telefonski svetovalni pogovor, svetovanje preko pisem ali po elektronski pošti. Tiste, ki potrebujejo pomoč, se lahko vključijo v skupino za samopomoč. Zagovorništvo omogočajo vsem uporabnicam njihovih programov.

Tudi ženske, ki imajo motnje hranjenja, se lahko zatečejo k njim, saj imajo za njih organizirano skupino za samopomoč. Organizirajo tudi delavnice Body image.

V njihovem okviru deluje Krizni center v Ljubljani.

- Društvo za nenasilno komunikacijo (Ljubljana, Maribor)

Ženskam in otrokom, ki imajo izkušnje s katerokoli obliko nasilja, nudijo individualno svetovanje, telefonski svetovalni pogovor, svetovanje preko elektronske pošte in zagovorništvo.

So edina nevladna organizacija v Sloveniji, ki nudi svetovanje tudi povzročiteljem nasilja.

- Zavod EMMA (Ljubljana)

Pomoč nudijo otrokom, mladostnikom oz. mladostnicam, ki so žrtve nasilja ter odraslim v stiski. Vsem omogočajo zagovorništvo, individualno svetovanje, svetovanje preko telefona in skupino za samopomoč za mlade ženske.

- Združenje proti spolnemu zlorabljanju (Ljubljana)

Pomoč nudijo otrokom in mladim žrtvam spolnih zlorab ter odraslim, ki so preživeli zlorabo v otroštvu. Nudijo podporo pri razkrivanju spolno zlorabljenega otroka.

Nudijo tudi osebno svetovanje in zagovorništvo.

- Papilot – Center za pomoč žrtvam kaznivih dejanj (Ljubljana, Maribor, Kranj, Jesenice, Murska Sobota, Velenje)

Žrtvam kaznivih dejanj ali kakšne druge oblike nasilja nudijo telefonsko pomoč, organizirajo skupino za samopomoč, opravljajo zagovorniške naloge.

- Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi (Ljubljana)

Izvajajo preventivne in kurativne programe za informiranje splošne in strokovne javnosti ter tudi potencialnih in dejanskih žrtev trgovine z ljudmi o preprodaji in spolnem izkoriščanju žensk, otrok in moških.

Nudijo konkretno in celostno pomoč: svetovanje po telefonu, terensko delo, žrtvam omogočajo tudi krizno namestitev. Če žrtve želijo, jim pomagajo pri organizaciji njihovega povratka v domovino.

- Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše (Ljubljana)

Center je strokovna ustanova in javni zavod, usmerjena v varovanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov.

Otrokom, mladostnikom/mladostnicam in njihovim staršem nudijo pomoč pri razreševanju učnih, vzgojnih, vedenjskih, psihosocialnih in psihiatričnih motenj. Nudijo pogovore z različnimi strokovnjaki in strokovnjakinjami, kot so: psihologi, pedopsihiatri, defektologi, psihiatri, pedagogi, specialnimi pedagogi, logopedi in socialni delavci.

- Društvo Center za pomoč mladim v stiski (Ljubljana, Maribor)

Delujejo na področju varovanja pravic in duševnega zdravja mladih med 15. in 25. letom starosti. Svetovalnica za mlade v stiski in težavah predstavlja glavni program, ki poteka v obliki razgovorov s posamezniki ali njihovimi bližnjimi.

V skupino za samopomoč se lahko vključijo mladostniki in mladostnice z izkušnjo spolne zlorabe. Treningi socialnih veščin, delavnice, mednarodne izmenjane (tabori) so dejavnosti, ki jih tudi organizirajo. Nudijo pa tudi zagovorništvo vsem, ki to potrebujejo (Černič, 2004, str. 181- 183).

5.3.2 Pravna pomoč

Za brezplačno pravno pomoč lahko zaprosijo ženske, ki si zaradi slabega finančnega položaja ne morejo same plačati sodnih postopkov in zagovornika, ki jih bo zastopal na sodišču. To področje ureja Zakon o brezplačni pravni pomoči.

- PIC – Pravno informacijski center nevladnih organizacij (Ljubljana)

Brezplačno pravno pomoč izvajajo v obliki prvega pravnega nasveta in pravnega svetovanja, ki presega prvi pravni nasvet.

Spremenjeni Zakon o brezplačni pravni pomoči s 1. 9. 2008 prinaša pomembne novosti pri izvajanju brezplačne pravne pomoči, saj kot pogoj za brezplačni prvi pravni nasvet, ki je bil do sedaj za vse brezplačen, določa izpolnitev finančnega in premoženjskega cenzusa.

Brezplačno pravno pomoč bo zavod PIC lahko nudil le pod naslednjimi pogoji:

1. Pod dosedanjimi pogoji se bo brezplačno pravno svetovanje izvajalo za naslednje kategorije prosilcev:

- potrošnike (fizične osebe v primerih, ko pridobivajo ali uporabljajo blago in storitve za namene izven svoje poklicne ali pridobitne dejavnosti),
- invalide (včlanjene v katero izmed društev invalidov, ki je član Zveze društev invalidov Slovenije),
- izbrisane (osebe izbrisane iz stalnega registra prebivalstva, dne 26 .2 .1992),
- prosilce za mednarodno zaščito (po Zakonu o mednarodni zaščiti oz. Konvenciji o statusu begunca).

2. Prosilec, ki ne sodi v katero izmed zgoraj navedenih kategorij in bo želel pridobiti brezplačen prvi pravni nasvet, bo moral imeti napotnico, ki jo pridobi na pristojnem sodišču.

3. Prosilec, ki ne spada v kategorijo oseb pod 1. ali 2. točko, se lahko posluži finančno ugodne pravne pomoči, ki jo zavod PIC izvaja v skladu s svojim cenikom.

Po zakonu so do prvega pravnega nasveta upravičeni:

- državljani Republike Slovenije, ki v Republiki Sloveniji stalno prebivajo,
- tujci z dovoljenjem za stalno ali začasno prebivanje v Republiki Sloveniji in osebe brez državljanstva (apatridi), ki zakonito prebivajo v Republiki Sloveniji,
- drugi tujci pod pogojem vzajemnosti ali pod pogoji in v primerih, določenih z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Republiko Slovenijo,
- nevladne organizacije in združenja, ki delujejo neprofitno in v javnem interesu ter so vpisane v ustrezen register v skladu z veljavno zakonodajo, v sporih v zvezi z opravljanjem dejavnosti v javnem interesu oziroma z namenom, zaradi katerega so ustanovljene,
- druge osebe, za katere zakon ali mednarodna pogodba, ki obvezuje Republiko Slovenijo, določa, da so upravičeni do brezplačne pravne pomoči.

Brezplačna pravna pomoč obsega:

- sestavo, overitev in potrditev listin o pravnih razmerjih, dejstvih in izjavah;
- pravno svetovanje, ki presega prvi pravni nasvet;
- pravno svetovanje in zastopanje za sklenitev izvensodne poravnave;
- pravno svetovanje in zastopanje v postopku pred sodišči na prvi in drugi stopnji;
- pravno svetovanje in zastopanje v zvezi z ustavno pritožbo;
- pravno svetovanje in zastopanje v zvezi z izrednimi pravnimi sredstvi;
- pravno svetovanje in zastopanje pred mednarodnimi sodišči;
- pravno svetovanje in zastopanje pri vložitvi pobude za oceno ustavnosti;
- oprostitev plačila stroškov sodnega postopka.

Brezplačno pravno pomoč izvajajo odvetniki, odvetniške družbe in notarji v zadevah, ki jih opravljajo po zakonu, ki ureja notariat.

(http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=86).

5.3.3 Zatočišče, zavetišče, varna hiša, krizni center

Ženskam in otrokom nudijo zatočišča oz. varne hiše varen prostor, v katerega se lahko zatečejo pred nasiljem v družinskih, sorodstvenih ali partnerskih odnosih. Ena od njihovih ključnih nalog je zagotavljanje varnosti, zaradi tega je njihova lokacija tajna. Ženskam in otrokom so na razpolago različne oblike pomoči (svetovanje, zagovorništvo, pomoč pri iskanju stanovanja ali zaposlitve). Zaradi prostorskih kapacitet ne morejo sprejeti vseh pomoči potrebnih.

- Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja (Ljubljana)

Gre za prvo nevladno zatočišče v Sloveniji, ki deluje od novembra 1997 v okviru Društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Preko brezplačne telefonske linije SOS telefona pride ženska, ki ima ali nima otrok, v zatočišče.

Pogodba za bivanje v zatočišču se sprva sklene za mesec dni, po izteku tega časa jo je mogoče podaljšati za tri mesece, vendar največ do enega leta.

Otrok moškega spola, ki so starejši od 15 let, ne sprejemajo. Sprejemajo pa tudi ženske brez državljanstva RS.

- Krizni center Društva Ženska svetovalnica (Ljubljana)

Deluje v okviru Ženske svetovalnice od konca leta 2000.

Namenjen je ženskam ne glede na otroke, ki so pravkar doživele nasilje, in tudi tistim, pri katerih obstaja nevarnost, da se bo nasilje zgodilo.

Nočitev je mogoča ob petkih, sobotah in nedeljah, in sicer od 19. ure zvečer do 7. ure zjutraj. Pomoč in prenočitev sta brezplačni.

Brezdomk, zasvojenih z drogami in alkoholom ter otrok moškega spola, ki so starejši od 15 let, ne sprejemajo.

- Regionalna varna hiša Celje (Velenje, Slovenj Gradec)

Delovati je začela konec avgusta 2000, ko jo je ustanovilo Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. Od decembra 2000 pa deluje v okviru društva regionalna Varna hiša Celje. V njihovem okviru delujeta tudi varni hiši v Velenju in Slovenj Gradcu.

Namenjena je vsem ženskam, ki doživljajo kakršno koli obliko nasilja.

V varno hišo se pride preko dežurnega telefona.

Pogodba o bivanju se sklene za tri mesece, po izteku tega časa jo je mogoče podaljšati za enako obdobje, vendar največ do enega leta.

Bolnic, ki se zdravijo na psihiatriji, odvisnic od drog ali alkohola ter otrok moškega spola, ki so starejši od 15 let, ne sprejemajo.

- Varna hiša Maribor

Deluje v okviru Centra za socialno delo Maribor od novembra 1996.

Namenjena je vsem ženskam, ki doživljajo kakršno koli obliko nasilja.

Ženske pridejo v varno hišo tako, da same pokličejo v varno hišo ali pa jih tja napoti CSD oz. policija. Bivanje je omejeno na tri do štiri mesece, lahko se podaljša do največ enega leta.

Brezdomk, odvisnic od alkohola ali drog ter otrok moškega spola, starejših od 15 let, ne sprejemajo.

- Zavetišče Pepcin dom Krško

Bilo je prvo zatočišče v Sloveniji, ki deluje v okviru Centra za socialno delo Krško, in sicer od novembra 1991.

Namenjeno je vsem ženskam ne glede na število otrok, ki so žrtve nasilja v družini. Deluje na principu stanovanjskih skupin. Zase in za otroke skrbijo ženske same. Ženske pridejo v zavetišče, ko vložijo prošnjo na CSD. Čas bivanja je omejen na čas do enega leta. Psihiatričnih bolnic, odvisnih od drog ter žensk brez državljanstva RS ne sprejemajo.

- Varna hiša Novo mesto

Od leta 1999 deluje v okviru društva Življenje brez nasilja. Namenjena je ženskam, z ali brez otrok, ki doživljajo kakršno koli obliko nasilja. V varno hišo pridejo ženske tako, da pokličejo na ustrezno telefonsko številko. Bivanje je omejeno na tri mesece, lahko se podaljša do največ enega leta. Otrok moškega spola, starejših od 15 let, ne sprejemajo.

- Varna hiša Ljutomer

Deluje v okviru Društva varnega zavetja. Namenjena je ženskam z ali brez otrok, ki so žrtve nasilja v družini. Otrok moškega spola, starejših od 15 let, ne sprejemajo.

- Varna hiša Gorenjske

Od leta 2002 deluje v okviru Društva za pomoč ženskam in otrokom žrtvam nasilja iz Kranja. Namenjena je vsem ženskam, ki doživljajo kakršno koli obliko nasilja. Bivanje je časovno omejeno. Z njimi je možno vzpostaviti kontakt 24 ur na dan.

- Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi

Žrtve trgovine z ljudmi se lahko umaknejo v varen prostor, ki ga zagotavlja društvo.

5.3.4 Materinski domovi

Namenjeni so predvsem materam in nosečnicam. Mnoge med njimi imajo izkušnjo z nasiljem, vendar niso ogrožene s strani povzročitelja. Domovi se nahajajo na javnih lokacijah. Ženske in otroci so v času bivanja v njih deležni strokovne pomoči, nasvetov, informacij in drugih oblik pomoči.

- Materinski dom Ljubljana

Deluje od leta 1994 in je namenjen ogroženim nosečnicam, materam z dojenčki in otroki do starosti 5 let.

Na sedežu materinskega doma oddajo kandidatke vlogo za sprejem.

Dom je prehodna rešitev stanovanjskega problema, zato traja bivanje v njem največ leto in pol. Matere same v domu krijejo del stroškov za življenje.

Psihiatričnih bolnic, odvisnic od drog ne sprejemajo. Državljanstvo RS je pogoj za sprejem.

- Materinski dom Škofljica in Materinski dom Višnja Gora – Zavod Pelikan Karitas

Namenjena sta nosečnicam, porodnicam, materam z otroki ter materam, ki so žrtve nasilja.

Kandidatka se mora za sprejem predhodno pogovoriti z vodjo doma.

V domu lahko ostanejo toliko časa, dokler si ne najdejo boljše rešitve, primerne tako za mater kot za otroka. Ne sprejemajo psihiatričnih bolnic in žensk, ki so odvisne od alkohola in drog. Pogoj za sprejem je državljanstvo RS.

- Materinski dom Postojna – Talita kum zavod za pomoč materam in ostarelim

Deluje od leta 1995, namenjen je nosečnicam in materam.

Upravnik doma odloča o sprejemu v dom. Prosilke, ki so v večji stiski, imajo prednost.

Bivanje traja do enega leta, v posebnih primerih pa obstaja možnost podaljšanja bivanja. Oskrbovanci in oskrbovanke sami krijejo stroške oskrbe.

- Materinski dom Solkan in Materinski dom na cesti – Zavod Karitas Samarijan

Delujeta od leta 2002 in sta namenjena nosečnicam, porodnicam, materam z otroki ter ženskam, ki potrebujejo zaradi hudih stisk začasno nastanitev.

Bivanje v domu traja eno leto, v utemeljenih primerih se lahko podaljša.

Namenjena sta predvsem ženskam s področja koprške škofije in od drugod, ki jih predlagajo druge strokovne institucije ali Karitas s področja Slovenije.

- Materinski dom Celje

Namenjen je materam z otroki, ki živijo v socialno slabih razmerah, ki nimajo strehe nad glavo, ali jih družina odklanja.

Na Centru za socialno delo oddajo vlogo za sprejem.

Prostora imajo za 4 ženske z otroki. Čas bivanja je omejen na čas do treh let.

- Materinski dom Maribor

Deluje od leta 2004 in je namenjen materam, nosečnicam in otrokom, ki so se znašli v trenutni ali dalj časa trajajoči osebni stiski in nimajo druge možnosti bivanja.

V njihovem okviru deluje stanovanjska enota – materinsko stanovanje in materinski dom, ki lahko skupaj sprejmeta približno 10 mater z otroki. Obstaja razlika med namestitvijo matere oz. ženske v materinski dom ali v stanovanjsko enoto, in sicer predvsem zaradi razlik v njihovih sposobnostih samostojnega urejanja življenja. Matere, ki so nastanjene v stanovanjsko enoto so dovolj samostojne in ne potrebujejo vsakodnevne strokovne pomoči. V materinski dom pa so nameščene matere, ki potrebujejo redno, vsakodnevno strokovno pomoč.

Pogoji za sprejem so motivacija ženske, da sprejme pogoje bivanja in da spoštuje hišni red; pripravljena mora biti na sodelovanje in prispevati svoj delež k stroškom bivanja.

5.3.5 Krizni centri za mlade

Otroke in mladostnike, ki se znajdejo v stiski zaradi alkoholizma, nasilja, problemov s šolo, lahko napotimo v krizne centre, ki nudijo varen prostor z različnimi oblikami pomoči.

- Krizni center za mlade Ljubljana

Namenjen je otrokom in mladostnicam/mladostnikom med 6. in 18. letom.

Vsak dan, med 8. In 21. uro, poteka sprejem v center, ki je prostovoljen.

Če imajo mladi doma težave, ali so v hudi duševni stiski, jih lahko pokličejo 24 ur na dan. V centru lahko ostanejo 21 dni.

Krizni center v 24 urah obvesti starše, da se njihov otrok nahaja pri njih.

- Krizni center za mlade Celje

Namenjen je mladostnikom/mladostnicam in otrokom do 18. leta starosti.

Dosegljivi so 24 ur na dan.

Bivanje traja do 21 dni.

V roku 24 ur obvestijo starše in policijo.

- Krizni center za mlade Murska Sobota

Deluje od leta 2003 in je namenjeno otrokom in mladostnikom/mladostnicam med 7. in 18. letom starosti, ki zaradi stiske potrebujejo pomoč. Če imajo status študenta, sprejmejo tudi starejše od 18. let.

Dosegljivi so 24 ur na dan.

Bivanje je omejeno na 21 dni.

Odvisnih od drog in alkohola ne sprejemajo.

V njihovem okviru deluje tudi interventna služba.

- Krizni center za mlade Slovenj Gradec

Od leta 2003 deluje v okviru Centra za socialno delo Slovenj Gradec.
Namenjen je otrokom in mladostnikom med 7. in 18. letom starosti.
Sprejemajo mlade iz Koroške, kot tudi iz Velenja, če hodijo v šolo v Slovenj Gradec.
Deluje 24 ur na dan.
Bivanje je omejeno na 21 dni.
Ovisnih od drog in alkohola ne sprejemajo.

6 INSTITUCIONALNE OBLIKE POMOČI ŽRTVAM NASILJA – VLADNE INSTITUCIJE V SLOVENIJI

Žrtve nasilja si težko same pomagajo, zato potrebujejo pomoč. Nasilje, ki ga nad ženo ali partnerko izvaja mož oz. partner, ni problem posameznice ali družine, je problem celotne družbe/države, ki mora imeti na razpolago učinkovite oblike pomoči. Možnosti, ki so na voljo ženskam – žrtvam nasilja:

6.1 CENTRI ZA SOCIALNO DELO

Država je ustanovila centre za socialno delo, ki so javni socialnovarstveni zavodi. V Sloveniji je 62 centrov, ki so pooblaščen za izvajanje javnih pooblastil ter socialnovarstvenih storitev. Uporabnikom nudijo naslednje storitve:

- socialna preventiva,
- socialna prva pomoč,
- osebna pomoč,
- pomoč družini.

Žrtvam nasilja centri za socialno delo nudijo pomoč v obliki prepoznavanja socialne stiske, skupnem iskanju rešitev ter podajanju informacij o drugih programih in izvajalcih. Žrtve nasilja imajo na razpolago tudi svetovanje, pomoč družini in družinskim članom, ko stiske in težave zaradi neurejenih odnosov postanejo prehude.

Tako kot drugi uporabniki/uporabnice, so tudi žrtve nasilja upravičene do socialnih pomoči, kot so enkratna denarna pomoč za premostitev trenutne materialne stiske, denarna pomoč kot edini vir preživljanja ter denarni dodatek.

Primarna naloga centrov za socialno delo je pomagati vsem, ki se znajdejo v težavah.

6.2 POLICIJA

Varovanje življenja, premoženja ljudi in zagotavljanje osebne varnosti je temeljna naloga policije. Policisti običajno pridejo prvi v stik z žrtvijo, saj so se dolžni odzvati na vsak klic na pomoč.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o policiji daje policistom večja pooblastila, kot so jih imeli do spremembe tega zakona. Nasilno osebo lahko odstranijo iz doma, sledi lahko prepoved približevanja domu oz. žrtvi nasilja vsaj za 48 ur. Sodišče odloča o podaljšanju prepovedi približevanja.

Žrtev nasilja ima pravico pričakovati, da se policija odzove na njen klic, na kraju dogodka se naredi zapisnik, policisti žrtev nasilja seznanijo z njenimi pravicami.

Društvo SOS telefon je v letu 1999 izvedlo vrsto delavnic o razumevanju problematike nasilja nad ženskami in otroki, ki se jih je udeležilo skoraj 1000 policistov in policistk s področja Policijske uprave Ljubljana.

6.3 ZDRAVSTVENE USTANOVE

Zaposleni v zdravstvenih ustanovah običajno zgolj oskrbijo poškodbe ter izdajo zdravniško potrdilo, ki ga bo žrtev potrebovala on sprožitvi kazenskega postopka.

6.4 DRŽAVNO TOŽILSTVO

Naloga državnega tožilstva je preganjanje storilcev kaznivih dejanj. Tožilci vlagajo in zastopajo kazenske ovadbe, tako da pridejo v neposreden stik z žrtvijo nasilja šele po vložitvi kazenske ovadbe.

Pregon na predlog pomeni, da mora žrtev nasilja sama podati predlog za pregon kaznivega dejanja. Zasebno tožbo pa vloži na pristojnem sodišču.

6.5 SODIŠČA

Če zbrani dokazi zadostujejo za vložitev obtožbe, jo državni tožilec/državna tožilka pošlje pristojnemu sodišču. Priprave na glavno obravnavo se pričnejo, ko obtožba postane pravnomočna. Sodnik ali sodnica po končanem dokaznem postopku javno razglasi sodbo.

6.6 JAVNI JAMSTVENI IN PREŽIVNINSKI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE

Preživninski sklad RS upravičencem s priznanjem in izplačevanjem nadomestila preživnine povečuje socialno varnost, kadar preživninski zavezanec ne izpolnjuje svojih obveznosti.

Pravico do plačevanja preživnine ima tisti otrok ali mladostnik, ki mu je z dogovorom centra za socialno delo določena preživnina, je državljan RS in ima stalno prebivališče v RS.

6.7 URAD VLADE RS ZA ENAKE MOŽNOSTI; ZAGOVORNICA ENAKIH MOŽNOSTI

Urad za enake možnosti si prizadeva prispevati k izboljšanju neenakosti med ženskami in moškimi. Urad spremlja položaj žensk, njihove zajamčene pravice, ki so določene z ustavo, zakoni in z mednarodnimi konvencijami. Obravnava predpise, akte in ukrepe, ki

jih sprejema Vlada Republike Slovenije. Prizadeva si za njihovo upoštevanje v konkretnih primerih neenakega obravnavanja na podlagi spola.

Osnovna naloga zagovornice enakih možnosti žensk in moških je obravnavanje primerov domnevne diskriminacije zaradi spola na vseh področjih družbenega življenja. Neenaka obravnavanje se pojavlja na področju zaposlovanja, delovnega razmerja, izobraževanja, na ekonomskem, socialnem, političnem področju in v drugih sferah družbenega življenja.

6.8 BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ

Če povprečni mesečni dohodek na člana družine ne presega višine minimalne plače, določene z zakonom, ki ureja minimalno plačo, je oseba upravičena do brezplačne pravne pomoči.

Prosilec/prosilka mora za dodelitev brezplačne pravne pomoči vložiti prošnjo pri pristojnem sodišču, na območju katerega ima prebivališče.

Brezplačna pravna pomoč se lahko odobri za pravno svetovanje, pravno zastopanje, za druge pravne storitve določene z zakonom, kot tudi oprostitev plačila stroškov sodnega postopka (Ignatov, 2004, str. 176–179).

7 ZAKONODAJA V SLOVENIJI

Eden izmed prvih dokumentov, ki se je ukvarjal z nasiljem v družini, je bil Nacionalni program socialnega varstva do leta 2005. Opredeljeval je cilje s področja socialne zaščite in tudi ukrepe za izvedbo teh ciljev. Ena izmed ranljivih skupin, opredeljena v Nacionalnem programu, zajema ženske in otroke, ki doživijo nasilje. Poudarjeno je bilo, da je treba razširiti objekte in vzpostaviti nacionalno mrežo, da bi pomagali ženskam in otrokom, ki doživijo nasilje. Država bo podprla in financirala naslednja programa:

- mreža materinskih domov in zatočišč z 250 mesti,
- mreža centrov za psiho-socialno pomoč za žrtve nasilja.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je leta 2000 ustanovilo strokovno skupino, ki se je ukvarjala z nasiljem nad ženskami. Sestavljali so jo predstavniki različnih ustreznih institucij in nevladnih organizacij. Skupina je omenjenemu ministrstvu v sprejem predlagala oceno stanja, raziskavo nasilja nad ženskami v Sloveniji in sprejem osnovne zakonodaje.

Pomembni mejniki v razvoju zakonodaje:

1977 – Vprašanje posilstva v zakonski zvezi. Uvedejo spremembe Kazenskega zakonika. Priznано je kot kaznivo dejanje.

1999 – Preganjanje nasilja v družini je postalo odgovornost države. Za pregon storilca ni potrebno soglasje države.

2002 – Novi Zakon o policiji policistom daje pravico, da storilcu odredijo prepoved približevanja, kadar ni razloga za pridržanje.

2003 – Uvedba vladnega organa, ki ga sestavljajo najvišji predstavniki države. Ustanovljen je bil na pobudo slovenskega varuha človekovih pravic.

2004 – Osnutek zakona o nasilju v družini.

2008 – Sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini.

7.1 SPREJETJE ZAKONA O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI

Poslanci Državnega zbora Republike Slovenije so 1. 2. 2008 dokončno potrdili in sprejeli Zakon o preprečevanju nasilja v družini.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini je prvi zakon v slovenskem prostoru, ki jasno opredeljuje različne vrste nasilja v družini. Določa vlogo, naloge, mrežo in sodelovanje različnih državnih organov in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini. Opredeljuje ukrepe za varstvo žrtve nasilja v družini. Vsaka žrtev bo imela pravico do spremljevalca, ki ji bo nudil duševno oporo, in pravico do brezplačne pravne pomoči.

Poleg invalidov, starejših oseb in oseb s posebnimi potrebami bodo otroci najbolj zavarovani. Zakon določa, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je le navzoč pri izvajanju nasilja nad drugimi družinskimi člani. Vsakdo, ki sumi, da je otrok žrtev nasilja, bo moral to prijaviti centru za socialno delo, policiji ali državnemu tožilstvu, četudi ga zavezuje poklicna molčečnost.

Zakon uvaja tudi posebno prepoved izpostavljanja otrok množičnim medijem v primeru nasilja v družini.

Zakon se posveča tudi povzročitelju nasilja, ki prav tako potrebuje strokovno pomoč, da spremeni vedenjske vzorce. Na predlog žrtve bo nasilnežu sodišče lahko prepovedalo vstop v skupno stanovanje in ga po potrebi prepustilo v izključno uporabo žrtvi. Ta poudarek je pomembna novost s ključnim sporočilom, da ni več žrtev tista, ki se mora umakniti iz stanovanja in oditi v varno hišo ali materinski dom, ampak se bo moral umakniti povzročitelj nasilja.

Zakon nalaga centrom za socialno delo vodenje lastne evidence o nasilju v družini, saj bodo le tako pravočasno ukrepali in zaščitili vse, ki so tega potrebni. Do sedaj je takšno evidenco vodila le policija. Zakon hkrati predvideva redno strokovno izobraževanje vseh, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja. Predpisuje multidisciplinarni pristop pri obravnavi žrtve, kar se je v evropskem prostoru izkazalo za zelo ustrezno in učinkovito.

Prednost zakona je, da ne uvaja kazni. Slovenija se z njim približuje modernim demokratičnim državam, ki pripisujejo velik pomen temeljnim človekovim pravicam. Kazni ostajajo določene v Kazenskem zakoniku. V državah Evropske unije podobni zakoni določajo tudi sankcije, v Sloveniji pa so kazenska vprašanja urejena znotraj Zakona o kazenskem postopku in kazenskem zakoniku.

Zakon se osredotoča na širše področje civilnega prava in delovanje socialnih služb, ki lahko dolgoročno rešijo težave žrtev nasilja. V tem pa slovenski zakon predstavlja novost tudi v evropskem prostoru, ker se osredotoča na zunajkazensko področje in ker daje zelo velik poudarek varstvu žrtev nasilja.

Posebej izpostavlja pomen načrtnega in usklajenega izvajanja vseh tistih dejavnosti državnih institucij, civilne družbe in prebivalstva, ki lahko kakorkoli prispevajo k zmanjševanju nasilja v družini, zmanjšujejo možnost pojavnosti nasilja in obenem prispevajo k hitrejšemu prijavljanju nasilnih dejanj in ustreznemu kaznovanju nasilnežev. S sprejemom tega zakona sta dani dve jasni sporočili, in sicer, da nobena oblika nasilja ni sprejemljiva v slovenskem prostoru ter da si družina, kot najpomembnejša celica družbe, prva zasluži zakon, ki jo bo obvaroval pred nasiljem za štirimi stenami.

(<http://www.mddsz.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12106/5684/>).

7.1.1 Mednarodni in regionalni instrumenti

Organizacija združenih narodov (OZN) je uradno začela namenjati pozornost nasilju nad ženskami šele na začetku devetdesetih let 20. stoletja. Na Dunaju je leta 1993 potekala Svetovna konferenca o človekovih pravicah. Prav tako je bila istega leta sprejeta Deklaracija Združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami. V Pekingju je leta 1995 potekala četrta svetovna konferenca o ženskah.

Ena od najpogostejših kršitev človekovih pravic so številne oblike nasilja nad ženskami. Na ravni mednarodne skupnosti je uveljavljeno prepričanje, da nasilje nad ženskami korenini v neenaki porazdelitvi moči med spoloma v družbi. Temelji torej na diskriminaciji in je dodatno okrepljeno z rasnim in etničnim razlikovanjem, z diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti, socialnega statusa, starosti in hendikepiranosti.

Nasilje nad ženskami je pomemben predmet razprav o integraciji enakosti med spoloma v obstoječe politike ter njeno upoštevanje pri sprejemanju različnih odločitev. Konferenca Združenih narodov o ženskah, ki je bila v Pekingu leta 1995, je pozvala k takšnemu pristopu. Potrebo po integraciji načela enakosti med spoloma v sisteme in programe OZN pa je poudaril generalni sekretar.

Izrecne oblike nasilja nad ženskami ne omenja nobeden od dokumentov, ki sestavljajo listino človekovih pravic (Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah). Poudarjajo pa dolžnost države, da ščiti temeljne človekove pravice.

7.1.2 Univerzalni instrumenti

- Deklaracija združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami

Prvi mednarodni instrument človekovih pravic iz leta 1993 je Deklaracija združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami. Obravnava izključno nasilje nad ženskami. Poudarja, da so zgodovinsko neenaki odnosi moči med ženskami in moškimi pripeljali do dominacije moških in posledično do diskriminacije žensk, kar preprečuje napredovanje žensk. Eden bistvenih družbenih mehanizmov je nasilje nad ženskami, saj so zaradi njega ženske, v primerjavi z moškimi, prisiljene sprejeti podrejen položaj.

Nasilje nad ženskami deklaracija opredeljuje kot vsako dejanje nasilja, ki temelji na spolu in ki povzroči telesno, spolno ali duševno škodo, trpljenje žensk, ali tudi grožnje s takšnimi dejanji, prisila ali samovoljni odvzem svobode.

Opredelitev nasilja nad ženskami, ki je zapisana v deklaraciji, je identična tudi v Izhodiščih za ukrepanje, sprejetih na četrti svetovni konferenci Združenih narodov o ženskah v Pekingu.

- Svetovna konferenca o človekovih pravicah na Dunaju

Pod okriljem OZN je leta 1993 potekala na Dunaju Svetovna konferenca o človekovih pravicah. Spodbujena z ravnanjem z ženskami na področju nekdanje Socialistične federativne Republike Jugoslavije in s prizadevanji številnih nevladnih organizacij, da bi spodbudile medvladno dejavnost na to temo. Prvič v zgodovini je namenila posebno pozornost problematiki nasilja nad ženskami. Šele na tej konferenci, v organizaciji Združenih narodov, je bilo prvič uradno poudarjeno, da so človekove pravice žensk in deklic celosten in nedeljiv del splošnih človekovih pravic.

Svetovna konferenca o človekovih pravicah je poudarila pomen delovanja proti nasilju nad ženskami in pomen odprave nasilja nad ženskami v javnem in zasebnem življenju. Države je pozvala, v skladu z zakonodajo, k boju proti nasilju nad ženskami.

- Komisija združenih narodov za človekove pravice

Komisija je leta 1994 imenovala posebno odposlanke za nasilje nad ženskami, ki raziskuje njegove vzroke in posledice. Naložila ji je tudi naloge, kot so: izdelava in oddaja splošnih poročil Komisiji za človekove pravice o problematiki nasilja nad ženskami v določenem letu; obiskovanje držav zaradi obravnave posebnih zadev, ki zadevajo nasilje nad ženskami; vodenje dialoga z vladami zaradi razjasnjevanja posamičnih pritožb žensk, ki so doživele nasilje.

- Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk

Trenutno najpomembnejši dokument s področja človekovih pravic žensk je Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk iz leta 1979.

- Četrta svetovna konferenca o ženskah v Pekingu

Nasilje nad ženskami obravnavajo kot oviro za doseg enakosti, razvoja in miru. Nasilje nad ženskami krši, izničuje ali slabša dostopnost človekovih pravic in temeljnih svoboščin žensk. Z njim so povezani visoki zdravstveni, socialni in gospodarski stroški za posameznico ali posameznika in za celotno družbo.

Države pozivajo, da sprejmejo ukrepe za preprečevanje in odpravo nasilja nad ženskami na vseh državnih ravneh in na vseh področjih življenja ter da proučijo vzroke in posledice nasilja nad ženskami.

7.1.3 Regionalni instrumenti

- Evropska unija

V temeljnih pogodbah Evropske unije ni pravne podlage, ki bi njenim institucijam dajala pristojnosti na področju dela proti nasilju nad ženskami. Prav tako tudi ni enotne politike za delo na tem področju. Izjema je problematika trgovanja z ljudmi.

V Evropski uniji se je pod različnimi predsedovanji odvijalo nekaj dogodkov na temo nasilja nad ženskami, katerih rezultat so bila večinoma priporočila. Institucije Evropske unije pa so sprejele nekaj dokumentov, v katerih države članice pozivajo k izvedbi določenih ukrepov na področju nasilja nad ženskami.

- Svet Evrope

S priporočilom Odbora ministrov o nasilju v družini se je leta 1985 začelo delo Sveta Evrope na področju delovanja proti nasilju nad ženskami, ki mu je sledilo priporočilo o družbenih ukrepih zaradi nasilja v družini. Evropska ministrska konferenca o enakosti med ženskami in moškimi je bila leta 1993 posvečena problematiki nasilja nad ženskami kot kršenju človekovih pravic. Sprejeta je bila Deklaracija o politikah za delovanje proti nasilju nad ženskami v demokratični Evropi.

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je leta 2000 sprejela resolucijo, v kateri obravnava problematiko nasilja nad ženskami. Priporočilo o nasilju nad ženskami v družini je sprejela leta 2002, v njem je nasilje nad ženskami v družini označila za najpogostejšo in vsakdanjo obliko nasilja nad ženskami ter države članice pozvala, naj priznajo svojo dolžnost preprečevanja in kaznovanja dejanj nasilja nad ženskami v družini.

Leta 2002 je Odbor ministrov sprejel priporočilo o zaščiti žensk pred nasiljem.

- Organizacija ameriških držav

Medameriška konvencija o preprečevanju, kaznovanju in izkoreninjenju nasilja nad ženskami je bila sprejeta leta 1994, leto kasneje pa je začela veljati.

Kot nasilje nad ženskami konvencija opredeljuje vsako dejanje, ki temelji na spolu in povzroči smrt, telesno, spolno ali duševno škodo ženskam, ne glede na to, ali je povzročeno v javni ali zasebni sferi. Poudarja, da ima vsaka ženska pravico do življenja brez nasilja, in sicer tako v javni kot zasebni sferi.

- Organizacija afriške enotnosti oz. Afriška unija

Z vidika nasilja nad ženskami je najpomembnejši dokument Protokol k afriški listini o človekovih pravicah in pravicah ljudstev o pravicah žensk v Afriki, ki je bil sprejet leta 2003.

Vsaka ženska ima pravico do spoštovanja svojega življenja, integritete in varnosti svoje osebnosti. Prepovedane morajo biti vse oblike izkoriščanja, okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (Veselič, 2004, str. 148-154).

8 PROBLEM VARNIH HIŠ V SLOVENIJI

V tem delu svoje diplomske naloge sem sestavila 11 vprašanj, ki sem jih poslala posameznim varnim hišam.

Na podlagi prejetih odgovorov sem želela predstaviti probleme, s katerimi se srečujejo varne hiše.

Vprašalnike sem poslala osmim varnim hišam, prejela sem odgovore treh varnih hiš v Sloveniji in sicer Varne hiše Celje - enota Slovenj Gradec, Zatočišča za ženske in otroke - žrtve nasilja ter Varne hiše Gorenjska.

Vprašalnik: DELOVANJE VARNIH HIŠ V SLOVENIJI

1. Začetek ustanovitve varne hiše.
2. Število prostih postelj.
3. Število zaposlenih v varni hiši (naloge).
4. Delovanje varne hiše – načela.
5. Oblike pomoči uporabnicam.
6. Sprejem uporabnic v varno hišo.
7. Hišni red in pravila varne hiše.
8. Sodelovanje uporabnic.
9. Ali je nevladna organizacija ali vladna institucija?
10. Kaj mislite o sprejetju novega Zakona o preprečevanju nasilja v družini?
11. Problem varne hiše!

8.1 VARNA HIŠA CELJE

Varna hiša Celje deluje od avgusta 2000, dejavnost so leta 2002 razširili z odprtjem novih lokacij v Velenju in Slovenj Gradcu. Delujejo kot nevladna organizacija in so registrirani kot društvo.

V Celju sprejmejo 6-8 žensk in 10 otrok, v Velenju 4-5 žensk in 6 otrok ter v Slovenj Gradcu 4-5 žensk in 6 otrok.

Njihovo osnovno izhodišče je, da je nasilje nad ženskami družbeni in ne osebni problem, čeprav do njega prihaja večinoma v družini in medosebnih odnosih. Ozaveščanje o osebni in družbeni situaciji, dajanje podpore in opolnomočenje je bistvo delo z ženskami.

Varna hiša Celje nudi:

- namestitev, varnost, anonimnost,
- ekonomsko neodvisnost,

- svetovanje, osebno pomoč, podporo,
- pomoč in zagovorništvo v postopkih pred drugimi institucijami,
- pomoč pri varstvu in vzgoji otrok,
- pomoč pri reševanju eksistenčnih vprašanj (hrana, denar, obleka),
- možnost vključitve v zunanjo skupino za samopomoč.

Načela dela:

- tajnost lokacije in anonimnost stanovalk,
- dostopnost brez razlik,
- strokovnost,
- skupina za samopomoč,
- bivanje je omejeno na 1 leto.

Ženske, ki preživljajo kakršnokoli obliko nasilja, se čutijo ogrožene in so pripravljene sprejeti pomoč za spremembo lastnega življenja. V obliki, kot ga ponuja program varne hiše, se lahko nastanijo v varni hiši. Sprejemajo tudi ženske, žrtve nasilja, ki imajo težave z duševnim zdravjem ter različnimi oblikami zasvojenosti pod pogojem, da so sposobne skrbeti zase in za svoje otroke. Zaradi narave dela, v varno hišo ne sprejemajo otrok moškega spola, starejših od 15 let.

Ženska, ki preživlja obliko nasilja, pokliče na svetovalni telefon, kjer se z njo dogovorijo za uvodni razgovor, ki poteka izven varne hiše, nekje na javni lokaciji. Na uvodnem razgovoru se žensko seznanijo s pravili bivanja v varni hiši, s hišnim redom in dejavnostmi, ki se izvajajo v okviru varne hiše. Ob prihodu stanovalka podpiše najprej pogodbo za en mesec, z možnostjo podaljšanja za tri mesece, vendar največ za eno leto. Bivanje je prostovoljno, vendar plačljivo. Osnova prispevka za bivanje je višina denarne pomoči, kot edini vir preživljanja po zakonu o socialnem varstvu, ki znaša:

- 30 % denarne socialne pomoči,
- 10 % denarne socialne pomoči za enega otroka in za vsakega nadaljnega,
- 5 % denarne socialne pomoči.

Vsaka ženska, ki biva v varni hiši, ima svojo svetovalko, saj ob prihodu skupaj z otroki vstopi v svetovalni proces. Skupaj s svetovalko se naredi individualni načrt dela, kjer se opiše problemska situacija stanovalk, opredelijo se cilji, koraki za uresničitev ciljev, pogostost trajanja razgovorov.

Faze svetovalnega dela so:

- predelovanje čustev in travm,
- analiza situacije, možne rešitve,
- razvijanje samozavesti, samozaupanja, samopodobe,
- graditev socialne mreže,
- delo na odnosu z otroki,

- pridobivanje novih znanj in spretnosti.

Svetovalni proces vključuje tudi informiranje ženske o njenih pravicah, pomoč pri reševanju eksistenčnih vprašanj, zunanja svetovalna pomoč, zadnji svetovalni razgovor. V hiši imajo ženske možnost individualnega svetovanja, skupinskega svetovanja, skupino za samopomoč ter delo v skupini.

Če ženska želi, jo pri opravkih z institucijami, kot so Center za socialno delo, sodišče, občina, vrtec, policija, zavod za zaposlovanje, spremljajo.

Ženska sprejema vse odločitve in oblike pomoči sama, samostojno se odloča o svojem nadaljnjem življenju.

Varna hiša Celje vključuje tudi svetovalno delo z otroki, ki vključuje:

- skupinsko in individualno svetovanje,
- učenje novih vedenjskih vzorcev nenasilne komunikacije,
- zagovorništvo,
- razreševanje konfliktov,
- pomoč pri učenju,
- varstvo,
- ustvarjalne delavnice in otroški sestanki.

Informacije glede problemov Varne hiše Celje sem pridobila v pogovoru z go. Tejo Palir, svetovalko Varne hiše Slovenj Gradec.

Problem Varne hiše Celje se kaže predvsem v odvisnosti od ministrstva, predvsem glede financiranja. Gre za projektno financiranje ministrstva.

Vsako leto Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve objavi razpis, na katerega se lahko prijavijo varne hiše. Financiranje se na začetku sklene za eno leto, po treh letih pa se program podaljša za 5 let.

Ministrstvo pokriva stroške plač svetovalk ter del materialnih stroškov varne hiše. Ostala sredstva pridobijo varne hiše iz pogodb z občinami ter preko donatorjev.

Druga pomembna točka v zvezi s problemom varne hiše je tajnost lokacije hiše. Težko je zagotoviti anonimnost lokacije varne hiše, kljub temu, da je večina uporabnic iz drugih krajev.

Tretja točka pa je sodelovanje občin in nosilcev programov. Če se država odloči, da nasilje ni sprejemljivo, se bodo tudi občine tega zavedale.

Varna hiša Celje pričakuje, da bo Zakon o preprečevanju nasilja dokončno uredil tudi področje financiranja.

8.2 VARNA HIŠA GORENJSKA

Varna hiša Gorenjske je bila ustanovljena leta 2002 z registracijo Društva za pomoč ženskam in otrokom žrtvam nasilja. Ustanovitelji društva so nosilci projektne skupine za

odprtje Varne hiše Gorenjska. To so bili direktorji vseh petih gorenjskih centrov za socialno delo (Jesenice, Radovljica, Tržič, Kranj, Škofja Loka) in vodja Varne hiše Gorenjska.

Varna hiša Gorenjska je nevladna, humanitarna organizacija. Ima status humanitarne organizacije in status organizacije v javnem interesu v socialnem varstvu.

V hiši je šest različno velikih sob, v katerih je 20 postelj, ter skupni prostori kot so kuhinja, kopalnica, dnevna soba.

V Varni hiši Gorenjska so zaposlene tri delavke, in sicer vodja strokovnega programa in dve strokovni delavki. V letu 2007 so uspeli preko razpisa pridobiti še dve javni delavki, ki delata šest ur dnevno ter se družita z ženskami in otroki.

V Varni hiši Gorenjska je najpomembnejše, da nudijo uporabnici varen prostor, anonimnost in strokovno pomoč, ki jo želi prejeti. Delavke delajo po načelih oz. kodeksu etničnih načel, ki veljajo v socialnem varstvu.

Načela dela:

- načelo anonimnosti, varnosti in tajnosti,
- načelo zadovoljitve človekovih osnovnih potreb,
- načelo razvijanja veščin za življenje,
- odločanje,
- zastavljanje ciljev,
- učinkovito komuniciranje,
- prepoznavanje in obvladovanje čustev,
- samovrednotenje,
- stres in obvladovanje stresa,
- načelo proste izbire,
- načelo opolnomočenja,
- načelo sodelovanja,
- načelo pomoči za samopomoč,
- načelo vzpostavitve širjenja socialne mreže,
- načelo zagovorništva,
- načelo individualnega pristopa,
- načelo podpore po odpustu.

Osnovna naloga Varne hiše Gorenjska je, da uporabnicam in njihovim otrokom nudijo zaščito in podporo pri zavestnem spreminjanju lastnega življenja. Ob tem uporabnicam nudijo različne oblike pomoči, kot so individualno in skupinsko delo, prostovoljno delo s strokovnimi zunanjimi sodelavci z različnih področij, različne delavnice, svetovanja, timsko delo.

V Varno hišo Gorenjska sprejmejo ženske, ki so žrtve nasilja in se želijo same ali z otroki umakniti iz nasilnega odnosa na varno. Da se sprejem lahko izvede, je pogoj prostor v hiši, predhodno osebno srečanje in razgovor z vodjo varne hiše ali strokovno delavko

varne hiše Gorenjska. Samo telefonski pogovor s kandidatko se opravi v primeru krajevne oddaljenosti ali v urgentnem primeru. Sprejem v varno hišo je prostovoljna odločitev ženske.

Že pred prihodom v hišo se vsaka uporabnica seznanila s pravili in hišnim redom varne hiše.

Uporabnice sodelujejo v programu po načrtu, ki ga sestavita skupaj s svetovalko – strokovno delavko, ki obsega osebni razvoj uporabnice, napredek oz. razreševanje situacije uporabnice. Uporabnica si sama zastavi svoje cilje, ki jih želi doseči.

Glede novega zakona, ki je bil sprejet, pravijo, da je bil zakon zelo potreben. Čas bo pokazal, kako se bo izvajal v praksi in kakšne so težave.

Ga. Vilma Regovc, vodja Varne hiše Gorenjska, mi je posredovala informacije glede problemov, s katerimi se njihova hiša srečuje.

Glavni problem hiše Gorenjska je financiranje.

Varna hiša Gorenjska se financira iz sredstev Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki vsako leto objavi javni razpis za sofinanciranje programov socialnega varstva. Če ima izvajalec pridobljena statusa (status organizacije v javnem interesu v socialnem varstvu in status humanitarne organizacije), lahko s programom kandidira tudi na razpis pri FIHO (Fundacija invalidskih in humanitarnih organizacij).

Varna hiša Gorenjska se prijavlja na B in C programa javnega razpisa Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Program, ki se začneja oz. je nov, se prijavi na B-program, kjer kandidira za enoletno financiranje. Po treh uspešnih letih se lahko nato prijavi na C-program, kar pomeni, da si zagotovi petletno financiranje. Program prejme sklep o petletnem sofinanciranju, vendar vsako leto na novo podpiše pogodbo z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve.

Ko se oddaja prijava na javni razpis, mora varna hiša istočasno zaprositi Socialno zbornico Slovenija za strokovno mnenje.

Problem se kaže pri sofinanciranju B-programa. Javni razpis za sofinanciranje programov socialnega varstva je bil razpisan 19. 12. 2008. B-program bo za izid izvedel šele sredi aprila, prva sredstva pa pridobil sredi maja. Od januarja do aprila program nima sredstev, mora pa vseeno pokriti stroške za elektriko, vodo, plače.

Za financiranje varnih hiš je potrebna tudi podpora lokalne skupnosti. Program, ki se prijavi na javni razpis, mora Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve dokazati minimalno 20 % sofinanciranje s strani drugih sofinancerjev. To so tudi občine. Varna hiša Gorenjska je še pred začetkom svojega delovanja uspela z vsemi osemnajstimi občinami podpisati Pogodbo o sofinanciranju dejavnosti Varna hiša Gorenjska. Pogodbo ima hiša podpisano za nedoločen čas, to je za čas delovanja programa. Vsako leto pa sklepa hiša aneks k pogodbi za vsako naslednje leto. Glede na indeks rasti se nato spreminja višina sredstev.

Vsak izvajalec se trudi tudi pridobivati donacije. Varne hiše se s prošnjami obračajo na fizične in pravne osebe, ki lahko pomagajo s finančnimi ali z materialnimi sredstvi.

Najnižji delež sofinanciranja programa hiše predstavljajo prispevki uporabnic. Višina prispevka je poenotena za vse varne hiše v Sloveniji. K neposrednim stroškom za bivanje prispeva uporabnica zase in za svoje otroke:

- zase 30 % zneska denarne socialne pomoči,
- za prvega otroka 10 % zneska denarne socialne pomoči,
- za vsakega naslednjega 5 % zneska denarne socialne pomoči.

8.3 ZATOČIŠČE ZA ŽENSKÉ IN OTROKE

Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja je bilo ustanovljeno leta 1997, v okviru Društva SOS telefon, je nevladna organizacija.

Načela dela, ki delujejo po feminističnih načelih, so:

- možnost umika v zatočišče,
- omejitev stikov s sorodniki in drugimi bližnjimi osebami v bližini zatočišča,
- tajnost lokacije,
- anonimnost bivanja,
- obvezno prešolanje otrok,
- brezplačno bivanje za uporabnice brez dohodkov,
- zagovorništvo,
- sprejemanje uporabnic brez državljanstva in uporabnic z invalidnostjo oziroma hendikepom,
- pomoč za samopomoč,
- pristranskost,
- načelo ženske solidarnosti.

Uporabnicam in njihovim otrokom nudijo bivanje in psihosocialno pomoč, kot je individualno in skupinsko delo, zagovorništvo, spremstvo, materialna pomoč, posredovanje na institucijah, pomoč po odhodu iz Zatočišča.

Uporabnice lahko pokličejo na brezplačno telefonsko številko, kjer izvedo vse potrebne informacije. Z uporabnico se nato usposobljena prostovoljka dogovori za uvodni razgovor, pod pogojem, da imajo v Zatočišču pristo mesto. Razgovor poteka na javnem mestu, udeležita pa se ga dve zaposleni v Zatočišču. Na tem razgovoru se uporabnica seznani s pravili in načinom življenja v Zatočišču, nato ima na voljo 24 ur za premislek.

Uporabnice aktivno sodelujejo v programu. Na rednih svetovalnih razgovorih se preverja zadovoljstvo uporabnice z bivanjem in načinom dela. Opravljajo se evalvacijski razgovori, ki so sicer prvenstveno namenjeni ugotavljanju situacije uporabnice, njenemu napredku, a tudi njenemu zadovoljstvu z bivanjem v Zatočišču.

S sprejetjem zakona so zaposlene v Zatočišču zadovoljne. Sprašujejo se samo, kako bo zakon v praksi zaživel.

Izvajanje programa je uspešno, večjih težav nimajo. V Zatočišču se dejavnosti redno spremljajo, evalvirajo in spreminjajo, kadar je to potrebno.

V zatočišču predstavljajo posebnost pri delu z uporabnicami, ki niso državljanke RS, saj se zaposlene pri delu z njimi ne morejo opreti na institucije, ki so sicer pristojne za reševanje socialno varstvenih težav. Urejanje njihove situacije je tako praviloma povezano z velikimi stroški, ki so v celoti prepuščeni Zatočišču (sodni stroški, stroški hrane, bivanja).

Druga posebnost dela v Zatočišču, ki v zadnjih letih stopa v ospredje, je reševanje stanovanjske problematike uporabnic, ki Zatočišče zapustijo. Za uporabnice je iskanje stanovanja na nepremičninskem trgu težko, saj so najemnine visoke, njihovi dohodki pa praviloma nizki. Nekatere uporabnice so lastnice ali solastnice stanovanj, iz katerih pa so se bile prisiljene umakniti. Nemalokrat še vedno odplačujejo kredite za stanovanje ali pa so svoja sredstva leta in leta vlagala v to bivališče. Za delitev premoženja so sodni postopki dolgotrajni in nekatere uporabnice sploh ne začnejo postopka, ker vedo, da jih finančno ne bi zmogle (odvetniki, sodne takse, cenilci).

Pri opredelitvi problemov, s katerimi se srečuje Zatočišče, mi je ponudila pomoč ga. Vesna Ignatov, svetovalka v Zatočišču.

Glede na odgovore, ki sem jih dobila v omenjenih varnih hišah, je glavni problem varnih hiš financiranje.

Po informacijah Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ta v letu 2008 sofinancira programe osmih materinskih domov, dvanajstih varnih hiš ter enega kriznega centra. Skupno je na voljo cca. 330 ležišč za matere z otroki. V juniju 2008 je bilo zasedenih 273 ležišč.

Varne hiše so s strani ministrstva sofinancirane preko javnega razpisa, pod pogojem, da si same zagotovijo 20 % financiranje iz drugih virov, kot so na primer občine, donacije, sponzorstva, prispevki uporabnic samih ipd. Program varnih hiš in materinskih domov lahko izvajalci prijavijo na javnem razpisu, in sicer kot enoletne programe ali večletne programe. Že uveljavljeni programi pa se ob izpolnjevanju vseh razpisnih pogojev in pridobitvi verifikacije lahko uvrstijo v večletno sofinanciranje. V letu 2008 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve namenilo za programe materinskih domov in zavetišč sredstva v višini 1.187.930,54 €.

Problem varnih hiš se kaže tudi v nujenju zavetišča ženskam, ki niso državljanke Republike Slovenije. V Zatočišče za ženske in otroke sprejmejo vse ženske žrtve nasilja, tudi tiste, ki nimajo urejenega statusa v Republiki Sloveniji. Ženske, ki nimajo slovenskega državljanstva, niso upravičene do denarnih socialnih prejemkov, ki jih državljani Slovenije lahko uveljavljajo na centrih za socialno delo. Ženske brez slovenskega državljanstva prav tako ne morejo kandidirati na razpisih za dodelitev

neprofitnih stanovanj. Nevladne organizacije jim lahko pomagajo z brezplačnimi tečaji slovenskega jezika, pravno pomočjo, ne morejo pa jim zagotavljati rednih finančnih sredstev. Njihov problem se kaže tudi pri zaposovanju, saj gre običajno za ženske, ki nimajo formalne izobrazbe in niso konkurenčne na trgu delovne sile.

Nekoliko več pravic imajo ženske z dovoljenjem za začasno ali stalno bivanje v Republiki Sloveniji.

Stanovanjska problematika uporabnic, ki zatočišče zapustijo, je naslednji problem varne hiše, saj so glede na dohodke uporabnic, najemnine stanovanj previsoke.

Po novem Zakonu o preprečevanju nasilja v družini ima žrtev nasilja več možnosti za reševanje stanovanjske problematike. Po podani ovadbi lahko žrtev sodišču predlaga, da se ji prepusti stanovanje. Ukrep se lahko odredi za šest mesecev. Žrtev lahko tudi ob razvezi, v primeru nasilja, predlaga isti ukrep, kjer sodišče odloča prednostno, v nepravdnem postopku.

Pomembno točko v zvezi s problemom varnih hiš je izpostavila Varna hiša Slovenj Gradec, in sicer tajnost lokacije varne hiše. Tajnost je za uporabnice varnih hiš pomembna, saj tako pridobijo občutek varnosti, ki so ga izgubile v nasilnem odnosu. V Varni hiši Slovenj Gradec varujejo tajnost s pravilniki in ostalimi akti varnih hiš. Ob sprejemu se uporabnica seznanila s pravilniki ter se s podpisom zaveže, da ne bo izdala lokacije. Ti pravilniki veljajo tudi za zaposlene v varni hiši in za druge izvajalce, ki se zavežejo k temu, da ne bodo izdali lokacije. Zaradi varnosti uporabnic ter zaradi ohranjanja tajnosti hiše, se sprejema praviloma ženske iz drugih krajev po Sloveniji. Problem se kaže v ohranjanju lokacije v manjšem kraju, saj se stanovalke menjavajo, otroci hodijo v šolo, tako da se lokacija z leti odkrije. V Varni hiši Slovenj Gradec imajo pred vrati hiše nameščeno kamero. Če bi hotel kdo nasilno vstopiti, se pokliče Policijsko postajo Slovenj Gradec. Nimajo posebnega sistema varovanja hiše.

Za varnost uporabnic imajo v Varni hiši Gorenjske poskrbljeno s kamero, sistemskim ključem, visoko ograjo. Povezani so z varnostno službo. Varnostnik nato presodi, ali je potrebno poklicati policijo ali ne. Zaposlene v hiši so uporabnicam dosegljive 24 ur.

Uporabnice se tudi zavežejo, da bodo varovale anonimnost hiše in drugih žensk.

9 ZAKLJUČEK

Varne hiše predstavljajo zatočišče, kamor se lahko umaknejo žrtve nasilja, da si povrnejo moči in samozavest ter ustvarijo nove načrte za prihodnost. Predstavljajo pomembno in velikokrat edino rešitev, da se oseba lahko umakne iz nasilnega odnosa. Zato je ključnega pomena, da je lokacija varne hiše tajna. Poleg bivanja in varnega prostora, ponujajo varne hiše strokovno pomoč v obliki svetovanja, terapevtskih skupin, kjer usposobljeni strokovnjaki delajo z žrtvami nasilja.

Pri nas se je od nastanka prve varne hiše, leta 1996, že veliko spremenilo, marsikaj pa bo potrebno še nadgraditi, dopolniti, spremeniti. Zakon o preprečevanju nasilja v družini ima na tem področju veliko veljavo in je že pripomogel k premikanju stvari na bolje, kljub temu pa ima svoje pomanjkljivosti, ki so se že začele kazati v praksi.

Varne hiše potrebujejo pri svojem delovanju veliko podporo in zagotovljena sredstva, s katerimi bi lahko razpolagale, vendar po pridobljenih informacijah ugotavljam, da temu ni tako. Denar je ena glavnih ovir, s katerimi se varne hiše srečujejo.

Nasilje obstaja v vsaki družbi, torej ne gre za nov pojav. Kljub temu pa se oblike in stopnje nasilja v družbi spreminjajo. Potreba po varnih hišah se je pokazala že leta 1971, ko so ženske aktivistke pričele z ustanavljanjem prvih zatočišč za pretepane ženske v Londonu in nato po vseh zahodnoevropskih državah.

Tudi pri nas se je z nastankom prve varne hiše v relativno kratkem času povečala potreba po še večjem številu varnih hiš. Ob tem dejstvu se sprašujem, ali je več nasilja ali se o nasilju več govori. Menim, da nasilja danes ni več, kot ga je bilo v preteklosti, ampak se o njem le več in bolj javno govori. Kljub vsemu pa v marsikateri družini nasilje ostaja prikrito in trpljenje, ki ga doživljajo žrtve, je neopravičljivo. Žalostna resnica nasilnega odnosa je, da so največkrat žrtve nasilja najšibkejši, to so otroci in ženske. Ravno zaradi te šibkosti so za njihovo zaščito nujno potrebne varne hiše.

Pri nastajanju diplomskega dela me je predvsem zanimala problematika, s katero se ob vsakodnevnem delu srečujejo varne hiše pri nas. Informacije sem zbirala s pomočjo strokovne literature ter z vprašalnikom, ki sem ga po elektronski pošti poslala zaposlenim v varnih hišah. Potrdili so težave, ki so povezane s financiranjem varnih hiš ter ohranjanje tajnosti lokacij varnih hiš. Njihove odgovore sem predstavila v sedmem poglavju diplomske naloge.

Menim, da se o temah, kot je nasilje v družini, nikoli ne govori dovolj in da je nujno nenehno dopolnjevanje, spreminjanje, izboljševanje. S tem bi se izpostavila tudi

problematika, ki je povezana z delovanjem varnih hiš in bi se morda področje financiranja hitreje uredilo.

LITERATURA

ANIČIĆ, Klavdija. Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol. i2, Ljubljana, 2002.

KOZMIK, Vera. Dosje: Nasilje nad ženskami. Urad vlade RS za žensko politiko, Ljubljana, 1999.

Dr. SMILJANIĆ, Dragoslav, MIJUŠKOVIĆ Milislav. Zakon in družina v zgodovini. Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1968.

FILIPČIČ, Katja. Nasilje v družini. Bonex, Ljubljana, 2002.

GOSAR, Andrej. Sodobna socialna etika: sociološke in gospodarske osnove. Rokus, Ljubljana, 1994.

KUVAČIĆ, Ivan. Sociologija. Obzorja, Maribor, 1987.

MUSEK, Janek. Ljubezen, družina, vrednote. Educy, Ljubljana, 1995.

VESELIČ, Špela. Nasilje!: kaj lahko storim?. Društvo za nenasilno komunikacijo, Ljubljana, 2007.

KUHAR, Roman, GUZELJ, Peter, DROLC, Aleš, ZABUKOVEC, Katja. O nasilju: priročnik za usposabljanje. Društvo za nenasilno komunikacijo, Ljubljana, 1999.

BALAŽIČ, Jože, KORNHAUSER, Pavle. Zloraba in nasilje v družini in družbi. Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete, Ljubljana, 2006.

ZAVIRŠEK, Darja. Ženske in duševno zdravje : o novih kulturah skrbi. Visoka šola za socialno delo, Ljubljana, 1994.

BAHOVEC D., Eva. Od ženskih študij k feministični teoriji. Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1993.

HORVAT, Dalida, MUGNAIONI LEŠNIK, Doroteja, PLAZ, Maja. Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje - priročnik Društva SOS telefon za ženske in otroke –žrtve nasilja. Društvo SOS telefon, Ljubljana, 2004.

PERŠAK, Brigita. Varna hiša Maribor. Center za socialno delo, Maribor, 2006.

VIRI

1. Zakoni

Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Ur.l. RS, št. 16/2008

2. Viri z interneta

Center za socialno delo Radovljica

URL=< <http://www.csd-radovljica.si/nasilje.php>>.12.9.2008.

Varna hiša Celje

URL=<http://www.celje.si/varnahisa/varna_hisa.htm>12.9.2008

Društvo SOS telefon

URL =<<http://www.drustvo-sos.si/>>7.5.2008

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

URL=<http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/#c7998>7.6.2008

Pravno - informacijski center nevladnih organizacij - PIC.

URL=<http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=86> 9.1.2009

SEZNAM SLIK

Slika 1: Krog nasilja.....	20

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Spodaj podpisana Lucija Vollmaier, študentka izrednega študija visokošolskega strokovnega programa Javna uprava na Fakulteti za upravo

izjavljam,

da sem avtorica diplomskega dela z naslovom PROBLEM VARNIH HIŠ ZA ŽRTVE NASILJA V DRUŽINI.

Ljubljana, februar 2009

Lucija Vollmaier

Lektorica

Tanja Volmajer

Strinjam se z objavo diplomske naloge na internetu.